

قانون اوقاف

ماده ۱ - از تاریخ تصویب این قانون امور ذیل به عهده سازمان اوقاف واگذار می‌شود:

- ۱- اداره امور موقوفات عامه که متولی ندارد یا مجهول‌التولیه است .
 - ۲- نظارت کامل بر کلیه اعمال مربوط به تولیت و نظارت متولیان و نظارت موقوفات عامه .
 - ۳- نظارت بر کلیه اماکن مذهبی اسلامی .
 - ۴- اداره امور اماکن مذهبی اسلامی که ترتیب خاصی برای اداره آنها داده نشده است .
 - ۵- اداره امور حج .
 - ۶- اداره امور زیارت اماکن متبرکه در خارج از کشور .
- تبصره ۱ - در موقوفات عامه که متولی ندارد و یا مجهول‌التولیه است وظائف و اختیارات مربوط به تولیت با سازمان اوقاف است .

تبصره ۲ - موقوفاتی که تولیت آنها با سلطان عصر است از شمول مقررات این قانون مستثنی است .

تبصره ۳ - موارد مصرف وجوهی که طبق مقررات مربوط برای خدمات رفاهی از زائران دریافت می‌شود توسط شورای عالی حج و زیارت تعیین خواهد شد .

ماده ۲ - شورای عالی حج و زیارت مرکب از معاون نخست وزیر و سرپرست سازمان اوقاف، معاونان وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارائی، امور خارجه، بهداشتی، دادگستری، کشور و نیز معاونان بانک مرکزی ایران، جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران، سازمان اطلاعات و امنیت کشور، شهربانی کشور، شرکت هواپیمائی ملی ایران و دو نفر از مجتهدین و یک نفر از معتمدان به تشخیص معاون نخست وزیر و سرپرست سازمان اوقاف و یک نفر از بازرگانان به معرفی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران در سازمان اوقاف تشکیل می‌شود .

تبصره - ریاست شورای عالی حج و زیارت با معاون نخست وزیر و سرپرست سازمان اوقاف است و آئین‌نامه طرز تشکیل و وظائف آن به تصویب هیات وزیران خواهد رسید .

ماده ۳ - موقوفه عام دارای شخصیت حقوقی است و متولی یا سازمان اوقاف حسب مورد نماینده آن می‌باشد .

ماده ۴ - متولی موقوفه کسی است که به موجب مقررات قانون مدنی واجد این سمت باشد تولیت متولی باید به وسیله شعبه تحقیق اوقاف گواهی شود. اشخاص ذینفع پس از ابلاغ تصمیم شعبه تحقیق در صورتی که معترض باشند می‌توانند ظرف ده روز اعتراض‌نامه خود را به هیات تجدیدنظر اوقاف تسلیم کنند پس از انقضای مدت گواهی شعبه تحقیق اوقاف و تصمیم هیات تجدیدنظر از ناحیه اشخاص ذینفع قابل شکایت در دادگاه شهرستان است و حکم دادگاه در این موارد قابل پژوهش و فرجام می‌باشد. همین حکم در مورد ثلث - نذر و حبس نیز جاری است .

تبصره ۱ - موقوفاتی که متولی آنها فوت می‌شوند تا تشخیص متولی بعدی و موقوفاتی که آن به حکم تحقیق اوقاف ممنوع المداخله می‌شود تا رفع ممنوعیت باضم امین در حکم موقوفات بدون متولی است .

تبصره ۲ - هرگاه شخص یا اشخاصی که در وقف‌نامه به عنوان متولی معین شده‌اند وجود نداشته باشند و یا اوصاف مقرر در وقف‌نامه منطبق با شخص یا اشخاص معینی نگردد موقوفه در حکم موقوفه مجهول‌التولیه است .

تبصره ۳ - در موقوفاتی که شرط مباشرت نشده باشد هرگاه متولی برای تصدی تمام یا قسمتی از امور مربوط به موقوفه وکیلی انتخاب کند، وکیل مذکور باید توانائی انجام مورد وکالت را داشته باشد در صورتی که وکیلی که از طرف متولی برای انجام تمام یا قسمتی از امور مربوط به موقوفه انتخاب شده به تشخیص سازمان اوقاف قادر به انجام امور موقوفه نباشد مراتب کتب به طریق اطمینان بخشی به متولی ابلاغ خواهد شد. هرگاه ظرف دو ماه برای متولیان مقیم ایران و چهار ماه برای متولیان مقیم خارج کشور متولی اقدام به تغییر وکیل نماید، وکیل مزبور با ابلاغ سازمان اوقاف منعزل می شود این حکم شامل وکلانی که قبلاً نیز انتخاب شده اند خواهد شد .

ماده ۵ - سازمان اوقاف می تواند برای اماکن مذهبی اسلامی از قبیل مساجد و بقاع متبرکه و امامزاده ها و معابد و امثال آن همچنین موقوفات عامه ای که متولی ندارد با تصویب شورای عالی اوقاف شخص یا هیاتی از اشخاص متدین و معروف به امانت را به عنوان امین یا هیات امناء تعیین کند .

تبصره ۱ - نحوه انتخاب و برکناری و شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیات امناء و میزان حق الزحمه آنان همچنین نظامات راجع به حفظ و نگهداری اماکن مذکور در این ماده و اموال آنها به موجب آئین نامه های خواهد بود که بر اساس مقررات و سنن و خصوصیات اماکن مربوط به تصویب شورای عالی اوقاف می رسد .

تبصره ۲ - وجوه و حاصل فروش اموال منقول زائد بر احتیاجی که به این قبیل اماکن اهداء می شود با جلب نظر سازمان اوقاف به وسیله هیات امناء به ترتیب صرف عمران و آبادی آنها و تدارک وسایل رفاه و بهداشت زوار اماکن مذکور و ساکنان آن ناحیه خواهد رسید .

ماده ۶ - صرف در آمد موقوفات به منظور بقاء عین آنها بر سایر مصارف مقدم است و متولی موظف است موجبات آبادانی رقبات موقوفه را با ارشاد و راهنمایی های سازمان اوقاف در جهت بهره برداری صحیح از آنها به منظور اجرای نیات واقف فراهم آورد .

ماده ۷ - هرگاه متولی یا ناظر نسبت به عین یا منافع موقوفه تعدی و تفریط نماید و یا در انجام وظایف مقرر در وقفنامه اوقاف و آئین نامه های مربوط مسامحه و اهمال ورزد به موجب تصمیم شعبه اوقاف از دخالت در امور موقوفه ممنوع می شود. ممنوعیت از دخالت در امور موقوفه در صورتی که به سبب خیانت باشد با ضم امین بر طبق مقررات قانون مدنی و رد مال مورد خیانت مرتفع می شود و در سایر موارد ممنوعیت در صورتی رفع می شود که متولی یا ناظر ممنوع عملاً به مقررات قانونی تمکین و خسارات ناشی از علت ممنوعیت را جبران نماید .

تبصره ۱ - در مواردی که مطابق قانون مدنی ضم امین می شود دادگاه ها می توانند سازمان اوقاف را هم به عنوان امین تعیین نمایند .

تبصره ۲ - کلیه مباشران موقوفات و اماکن مذهبی اعم از متولی و متصدی و ناظر و امناء و غیره در حکم امین می باشند و در صورت تعدی و تفریط ملزم به جبران خسارات خواهند بود و هرگاه عمل آنها مشمول عناوین کیفری باشد به مجازات مقرر نیز محکوم خواهند شد .

ماده ۸ - در آمد موقوفات مجهول المصرف و اموالی که به صیغه مبرات مطلقه وقف شده همچنین عشر نذور و بقاع متبرکه اسلامی که مبلغ نذور هر کدام در سال بیش از یک میلیون ریال باشد اختصاص به تحقیق و تبلیغ و نشر کتب در زمینه معارف اسلامی دارد و طبق آئین نامه ای که شورای عالی اوقاف تصویب خواهد کرد به مصرف می رسد .

تبصره - در آمد موقوفات متعذرالمصرف و موقوفاتی که عواید آنها به علت قلت برای اجرای نظر واقف

کافی نیست همچنین آن قسمت از درآمد موقوفاتی که به علت کثرت عواید زائد بر مصارف متعارف باشد با تشخیص تحقیق اوقاف به نزدیک‌ترین غرض واقف در محل به مصرف می‌رسد. مقصود از متعذرالمصرف آن است که به علت فراهم نبودن و یا انتفاء موضوع و یا عدم احتیاج به مصرف صرف درآمد موقوفه در مصارف مقرر مقدور نباشد .

ماده ۹ - سازمان اوقاف در مورد کلیه موقوفات عامه و اماکن مذهبی اسلامی در صورت عدم اقدام متولی حق تقاضای ثبت و اعتراض و اقامه دعوی را دارد و اگر متولی طرف دعوی واقع شده باشد می‌تواند به عنوان ثالث وارد دعوی شود و در صورت محکوم شدن متولی بر حکم اعتراض کند. در کلیه موارد مذکور سازمان اوقاف از پرداخت مخارج دادرسی و هزینه‌های ثبتی و اجرائی معاف می‌باشد .

ماده ۱۰ - ثبت معاملات راجع به عین یا منافع موقوفه و حبس و ثلث و نذری که منافع آنها به طور دائم و یا در مدتی که کمتر از ده سال نباشد و برای مصارف عامه تخصیص داده شده باشد در دفاتر اسناد رسمی موکول به موافقت سازمان اوقاف است. دفاتر اسناد رسمی مکلفند رونوشت اسناد راجع به وقف و حبس و ثلث و نذر را ظرف ده روز پس از ثبت به اداره اوقاف مربوط ارسال دارند .

تبصره - ادارات ثبت مکلفند رونوشت مصدق اسناد مالکیت وقف و ثلث و حبس و نذر را پس از صدور به اداره اوقاف محل تحویل نمایند و متولیان موظفند ظرف دو ماه از تاریخ اجرای این قانون رونوشت مصدق اسناد مالکیت و وقفنامه‌های موجود نزد خود را برای حفظ و نگهداری به اداره اوقاف مربوط تسلیم دارند .

ماده ۱۱ - حق التولیه متولی و یا سازمان اوقاف در قبال اعمال تولیت نسبت به موقوفات عامه همچنین حق‌النظاره ناظر به میزان مقرر در وقفنامه خواهد بود و در صورتی که وقفنامه موجود نباشد و یا میزان حق‌التولیه و حق‌النظاره در آن تعیین نشده باشد حق‌التولیه ده درصد و حق‌النظاره پنج درصد از عایدات خالص خواهد بود و سازمان اوقاف برای نظارت در موقوفات عامه‌ای که متولی دارد صدی پنج از عایدات خالص آنها را به عنوان حق‌النظاره دریافت خواهد داشت .

تبصره ۱ - سازمان اوقاف از موقوفات مساجد و بیمارستان‌ها و مدارس حق‌التولیه و حق‌النظاره دریافت نمی‌کند همچنین نظارت آن بر درآمد و هزینه مؤسسات خیریه و آب‌های وقف بر شهرها مجانی خواهد بود .

تبصره ۲ - در موردی که واقف خود متولی است سازمان اوقاف جز به درخواست او نسبت به درآمد و هزینه موقوفه نظارت ندارد و حق‌النظارت دریافت نمی‌کند .

تبصره ۳ - به متولی ممنوع‌المداخله در زمان ممنوعیت حق‌التولیه تعلق نخواهد گرفت در صورت ضم امین نصف حق‌التولیه متعلق به امین خواهد شد .

ماده ۱۲ - سازمان اوقاف عوایدی را که از محل حق‌التولیه و حق‌النظاره دریافت می‌دارد طبق بودجه‌ای که هر سال تنظیم و تصویب خواهد کرد به مصرف عمران و تعمیر اماکن مذهبی اسلامی و احداث ساختمان‌های عام‌المنفعه و نشر و تبلیغ معارف اسلامی و هزینه‌های مربوط به حفظ منافع موقوفات و اماکن مذهبی اسلامی می‌رساند .

ماده ۱۳ - تحقیق در جمع و خرج عواید راجع به وقف و ثلث و حبس و نذر به وصف مذکور در قسمت اول ماده ۱۰ این قانون و صدور مفاصاحساب و تطبیق مصارف با مفاد وقفنامه و تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم و حل اختلافات بین آنان همچنین رسیدگی و اظهارنظر و اخذ تصمیم در مورد ممنوعیت متولی از دخالت در امور مربوط و لغو آن با شعب تحقیق اوقاف است .

ماده ۱۴ - هیات تحقیق اوقاف مرکب از دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و شعب آن بر حسب ضرورت در مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها تاسیس می‌گردد .

تبصره - تجدیدنظر از تصمیمات شعب تحقیق در هیات تجدیدنظری که در مرکز تشکیل می‌شود به عمل می‌آید. اداره اوقاف و اشخاص ذینفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می‌توانند ظرف ده روز پس از ابلاغ تصمیم شعبه تحقیق اعتراض‌نامه خود را به هیات تجدیدنظر تحقیق اوقاف تسلیم کنند .

ماده ۱۵ - تصمیمات مرحله بدوی قسمت حقوقی تحقیق اوقاف تا زمانی که تصمیم از هیات تجدیدنظر تحقیق اوقاف و یا حکم قطعی یا دستور موقت از مراجع قضائی بر فسخ یا جلوگیری از اجراء آنها صادر نشده باشد قابل اجرا است .

ماده ۱۶ - تصمیمات شعب تحقیق اوقاف بر اساس قوانین و مقررات اجرائی به وسیله ماموران اجرای اوقاف یا قوای انتظامی به مرحله اجراء گذارده می‌شود .

ماده ۱۷ - اشخاص ذینفع می‌توانند نسبت به تصمیمات تجدیدنظر تحقیق اوقاف و تصمیمات بدوی که مدت تجدیدنظر آن مقتضی شده باشد به دادگاه‌های عمومی مراجعه نمایند .

ماده ۱۸ - تبدیل به احسن موقوفه با رعایت مقررات قانون مدنی و تصویب شورای عالی اوقاف به عمل می‌آید .

تبصره - خرید سهام موسسات تولیدی به تشخیص شورای عالی اوقاف و با رعایت مقررات قانون مدنی در مقام تبدیل به احسن مجاز است و انتقال این سهام جز در موارد تبدیل به احسن جایز نیست .

ماده ۱۹ - سهم شرکت‌های تولیدی و اموالی که مورد حبس و یا وصیت برای امور خیریه یا نذر با وصف مذکور در قسمت اول ماده ۱۰ قرار گرفته باشد مشمول مواد این قانون خواهد بود .

تبصره - سهام موضوع این ماده و ماده ۱۸ باید در اختیار سازمان اوقاف قرار گیرد تا به نحو اطمینان بخشی نگهداری کند .

ماده ۲۰ - تبدیل به احسن موقوفات خاص همچنین اجاره زائد بر ده سال موقوفات مذکور با موافقت و تصویب شورای عالی اوقاف ممکن است و سازمان اوقاف در سایر موارد در این موقوفات مداخله‌ای ندارد ولی در صورتی که تقاضای ثبت موقوفه به عنوان مالکیت شده باشد سازمان اوقاف مکلف است نسبت به آن اعتراض و اقامه دعوی نماید .

ماده ۲۱ - اراضی که برای احداث مراکز آموزشی یا درمانی وقف یا نذر یا حبس می‌شود در صورتی که متولی در مدت متناسب با تشخیص شورای عالی اوقاف اقدام مؤثری برای احداث مراکز مذکور نکند سازمان اوقاف می‌تواند با تصویب شورای عالی اوقاف اراضی مذکور را حسب مورد در اختیار وزارت آموزش و پرورش - وزارت بهداشت - جمعیت شیر و خورشید سرخ محل یا سازمان خدمات اجتماعی بگذارد تا مراکز مورد نظر را احداث و تصدی کند .

ماده ۲۲ - آئین‌نامه طرز تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق اوقاف همچنین طرز تشکیل هیات‌های تجدید نظر و سایر آئین‌نامه‌های اجرای این قانون جز در مواردی که نحوه تصویب آنها ذکر نشده است با پیشنهاد سازمان اوقاف به تصویب هیات وزیران خواهد رسید .

ماده ۲۳ - مواد ۶ و ۷ قانون معارف و اوقاف مصوب شعبان ۱۳۲۸ قمری و قانون اوقاف مصوب دی ماه ۱۳۱۳ شمسی و قوانین و مقرراتی که با این قانون مغایرت دارد از تاریخ تصویب این قانون لغو می‌گردد .

قانون راجع به دعاوی بین اشخاص و اداره اوقاف

ماده ۱ - دعاوی اداره اوقاف بر اشخاص و دعاوی اشخاص بر اداره اوقاف راجع به وقفیت اموال منقول و غیرمنقول یا بالعکس مشمول ماده ۴ قانون ۱۳ آبان ماه ۱۳۰۹ راجع به دعاوی بین اشخاص و دولت نبوده و در محاکم عدلیه قطع و فصل خواهد شد و لو قبل از تاریخ اجرای این قانون به استناد قانون مذکور محاکم عدلیه قرار عدم صلاحیت صادر کرده و آن قرار قطعی شده باشد.

ماده ۲ - این قانون از اول خرداد ماه ۱۳۱۱ به موقع اجرا گذارده خواهد شد.

آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه - مصوب ۳۰ ۹
۱۳۶۵

ماده ۱ - شعب تحقیق شامل دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و هر شعبه مرکب از یک رییس و دو محقق می باشد.

در هر حوزه تحقیق رییس شعبه حقوقی ریاست هیات تحقیق آن حوزه را به عهده خواهد داشت جز در تهران که ترکیب و اداره هیات های تحقیق به ترتیب مقرر در تشکیلات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره - شرکت هر یک از محققین هر شعبه در رسیدگی با تصمیم رییس شعبه است.

ماده ۲ - شعبه صالحه برای رسیدگی به درآمد و هزینه موقوفات موسسات خیریه مشمول قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و آیین نامه اجرایی آن شعبه محل مصرف عواید موقوفه و محل ثبت موسسه است و چنانچه محل مصرف عواید یا منطقه فعالیت و عملیات موسسه در حوزه های مختلف باشد تعیین شعبه رسیدگی کننده با سرپرست سازمان خواهد بود بدیهی است در صورت لزوم شعبه مربوطه می تواند به سایر شعب حسابرسی نیابت دهد و شعب حقوقی به امور مربوط به حوزه هر یک از آنها رسیدگی خواهد نمود.

ماده ۳ - روسای شعب حقوقی از بین مستخدمین لیسانسیه حقوق یا الهیات که سابقه خدمات اوقافی یا قضایی آنها کمتر از پنج سال نباشد انتخاب می شود مشروط بر اینکه سابقه محکومیت اداری یا انتظامی از درجه انفصال موقت به بالا نداشته باشند .

محققین شعب حقوقی نیز باید واجد شرایط مذکور باشند مگر شرط مدت خدمات اوقافی یا قضایی که حداقل سه سال سابقه خدمات کافی خواهد بود.

ماده ۴ - روسای شعب حسابرسی از بین مستخدمین لیسانسیه مطلع در امر حسابداری با داشتن حداقل ۵ سال سابقه خدمت اوقافی انتخاب خواهند شد مشروط بر اینکه محکومیت اداری از درجه انفصال موقت به بالا نداشته باشند محققین شعب حسابرسی باید دارای شرایط مذکور باشند ولی داشتن

حداقل سه سال سابقه خدمت اوقافی کافی خواهد بود.

تبصره - سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در صورت ضرورت می تواند از بین افراد مطلع که در امور حقوقی و حسابداری تجربیاتی دارند فردی را به عنوان محقق حقوقی یا حسابرس انتخاب و شاغلین فعلی ادارات و شعب تحقیق را نیز ابقا نماید.

ماده ۵ - رییس دبیرخانه اداره کل تحقیق و مسئول دبیرخانه ادارات تحقیق استان ها از بین کارمندان دیپلمه و یا سایر مستخدمین واجد شرایط که حداقل سه سال سابقه خدمت در امور اوقافی داشته باشند انتخاب می گردند.

تبصره ۱ - سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می تواند به تعداد لازم شعب تحقیق در مراکز استان ها و شهرستان ها تشکیل دهد و محدوده فعالیت آنها را به عنوان (حوزه تحقیق) معین نموده و عنداللزوم تغییر دهد.

تبصره ۲ - شعب تحقیق در صورت ضرورت می تواند با کسب موافقت اداره کل تحقیق موقتاً از وجود محققین یک شعبه در شعبه دیگر استفاده نماید.

ماده ۶ - وظایف ادارات و شعب تحقیق به شرح ذیل است

الف- وظایف شعب حقوقی

- ۱- تحقیق و رسیدگی و اعلام نظر در مورد تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم موقوفات.
- ۲- تحقیق و رسیدگی و اعلام نظر در مورد وقفیت املاک و تشخیص موقوفات عام از خاص.
- ۳- تشخیص موقوفات مجهول التولیه یا بدون متولی.
- ۴- رسیدگی و اظهار نظر در مورد تطبیق مصارف درآمد موقوفات با مفاد وقفنامه یا سایر اسناد مربوطه در صورت ابهام یا بروز اختلاف.

۵- تحقیق و رسیدگی در مورد تعدی و تفریط یا مسامحه و اهمال متولیان و امنا و نظار و مدیران موسسات خیریه از انجام وظایف یا استنکاف از اجرای مقررات اوقافی در امور موقوفه و موسسات خیریه و تنظیم گزارش و ارسال به دادگاه و در صورت احراز تعدی و تفریط و تخلف اعلام جرم و انعکاس موضوع به دادسرا.

- ۶- رسیدگی و اظهار نظر در مورد مصرف درآمد موقوفات متعذرالمصرف و موقوفاتی که عواید آنها به علت قلت ولو با پس انداز چند سال برای اجرای نظر واقف کافی نیست یا به علت کثرت عواید زاید بر مصارف متعارف باشد بر طبق تبصره ماده ۸ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه.
- ۷- رسیدگی و صدور گواهی مصرف نسبت به موقوفاتی که فاقد وقفنامه یا مدارک وقفیت معتبر بوده و در سنوات گذشته بر مبنای سیره جاریه عمل شده است.

ب- وظایف شعب حسابرسی

۱- رسیدگی به درآمد و هزینه موقوفات و بقاع و اماکن متبرکه اسلامی و موسسات و انجمن های خیریه ای که به موجب قانون و آیین نامه های مربوطه اداره امور آنها به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه محول شده یا می شود.

۲- تطبیق اسناد هزینه و درآمد موقوفات با مفاد وقفنامه یا سایر اسناد مربوطه.

۳- صدور مفاسد حساب برای اسناد درآمد و هزینه هایی که به موجب بند ۱ وظایف شعب حسابرسی از طریق ادارات اوقاف به ادارات تحقیق ارسال می شود.

۴- تطبیق درآمد رقبات مندرج در بودجه با وقفنامه و یا سایر مدارک معتبر.

- ۵- تطبیق در آمد رقبات مندرج در بودجه با مدارک تعیین کننده در آمد.
- ماده ۷ - شعب تحقیق بنا به درخواست اشخاص یا ادارات حج و اوقاف و امور خیریه نسبت به موارد مذکور در ماده ششم رسیدگی و اظهار نظر می نماید. هر گاه در موارد مذکور اشخاص مستقیماً به دادگاه مدنی خاص دادخواست تسلیم کرده باشند دادگاه می تواند مراتب را به اداره حج و اوقاف و امور خیریه و به نزدیک ترین شعبه تحقیق ارجاع نموده تا شعبه مذکور بر اساس این آیین نامه به موضوع رسیدگی و نتیجه را به دادگاه ارجاع کننده اعلام نماید.
- تبصره- ادارات حج و اوقاف و امور خیریه باید ظرف سه روز از تاریخ وصول در خواست و ضمایم مدارک را به اداره تحقیق مربوطه بفرستند.
- ماده ۸ - وظایف دبیر خانه ادارات تحقیق
- ۱- ثبت در خواست واصله و تسلیم رسید به متقاضی با ذکر شماره ثبت آن.
 - ۲- اگر در خواست از لحاظ طرز تنظیم و یا ضمایم آن ناقص باشد دبیر خانه مراتب را ظرف سه روز پس از وصول جهت رفع نقص به در خواست کننده یا وکیل او اخطار خواهد کرد تا ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ اخطار به رعایت مسافت رفع نقص کند والا تا رفع نقص رسیدگی به در خواست متوقف خواهد شد.
 - ۳- پس از آنکه در خواست کامل تشخیص داده شد دبیر خانه نسخه ای از آن را با ضمایم در پرونده مخصوص که ترتیب می دهد بایگانی و نسخه های دیگر را با پیوستها به طرف ابلاغ می نماید که ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ دریافت با رعایت مسافت طبق قانون آیین دادرسی مدنی پاسخ کتبی خود را با مدارک مربوطه تعداد تقاضا کنندگان و با یک نسخه اضافی به اداره تحقیق ارسال دارند.
- ماده ۹ - شعب تحقیق در صورتی که رسیدگی به در خواست را خارج از وظایف خود بدانند ضمن تعیین مرجع صالح عدم صلاحیت خود را اعلام خواهند نمود.
- تبصره ۱ - در صورتی که ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع در مهلت مقرر از پرونده های حقوقی رفع نقص ننمایند شعب حقوقی می توانند پرونده مربوطه را از نوبت رسیدگی خارج نمایند. رسیدگی مجدد منوط به تسلیم در خواست جدید و رفع نقص خواهد بود.
- تبصره ۲ - چنانچه ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع نسبت به پرونده های حسابرسی در مهلت مقرر رفع نقص ننمایند شعب حسابرسی پرونده مربوطه را از نوبت رسیدگی خارج نموده در خصوص موقوفات متصرفی مراتب را جهت کسب تکلیف به سازمان مرکزی گزارش می نماید و در مورد موقوفات غیر متصرفی برابر ماده ۲۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه عمل خواهند نمود.
- ماده ۱۰ - اگر محل اقامت کسی که شعب تحقیق برای او اخطاریه و دعوتنامه می فرستند معلوم نباشد و یا به هر صورت ابلاغ مقدور نشود در صورت لزوم شعب تحقیق می توانند به تقاضا و به هزینه متقاضی موضوع و اوقات رسیدگی را یکبار به وسیله نشر آگهی در روزنامه رسمی و یکی از روزنامه های کثیرالانتشار محلی به طرف ابلاغ نمایند. هرگاه اخطار شونده در مهلت مقرر پاسخ ندهد یا در جلسه رسیدگی حاضر نشود شعب تحقیق به موضوع رسیدگی و اعلام نظر می نمایند.
- تبصره- در صورت تجدید جلسه نیازی به تجدید آگهی نخواهد بود.
- ماده ۱۱ - در مواردی که نام اداره حج و اوقاف و امور خیریه در در خواست قید نشده باشد شعب تحقیق موظفند که در خواست و ضمایم آن و وقت رسیدگی و پاسخ را از طریق دبیر خانه تحقیق به اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه ابلاغ کنند تا نماینده خود را به شعبه تحقیق اعزام دارد و یا نظر مشروح و مستدل خود

رابطه صورت لایحه ارسال نماید.

ماده ۱۲ - شعب تحقیق می تواند به تقاضای طرفین قرار استماع شهادت شهود و تحقیقات محلی و ارجاع امر به کارشناس و هر نوع تحقیقات دیگری را که برای روشن شدن موضوع لازم بدانند صادر و اجرا نمایند. مخارج اجرای قرار به عهده متقاضی است و در صورتی که شعبه تحقیق استماع شهادت شهود و تحقیقات محلی و ارجاع به کارشناس و هر نوع تحقیقات دیگری را لازم بداند مخارج به عهده طرفین است. تبصره ۱ - عدم تودیع دستمزد کارشناس و یا عدم تهیه وسایل اجرای قرار موجب خروج این مورد از عداد دلایل متقاضی خواهد شد.

تبصره ۲ - تعیین مدت تودیع دستمزد کارشناس حسب مورد به عهده شعبه خواهد بود. ماده ۱۳ - شعب تحقیق می توانند تحقیق در امری را که لازم بدانند به شعب تحقیق حوزه دیگر نیابت داده و در صورت نبودن شعبه تحقیق به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل محول کنند. در این صورت شعب و ادارات مزبور مکلفند مورد نیابت را انجام و نتیجه را با مدارک و مستندات مربوطه به شعبه ارجاع کننده ارسال دارند.

ماده ۱۴ - شعب تحقیق پس از آماده شدن پرونده برای اظهار نظر ظرف ده روز مبادرت به صدور نظریه می نمایند تصمیمات و نظرات شعب تحقیق در کلیه موارد باید موجه و مدلل باشد و ظرف پنج روز به طرفین ابلاغ شود. ماده ۱۵ - رسیدگی در شعب تحقیق به وسیله رییس و یکی از محققان انجام خواهد شد و نظریه آن دو در صورت توافق مناظر اعتبار می باشد و در هر مورد که اختلاف نظر حاصل شود محقق دیگر همان شعبه برای مشاوره در موضوع اختلاف ضمیمه خواهد شد و تصمیمات و نظریه اکثریت ملاک عمل خواهد بود. در صورت غیبت رییس شعبه رسیدگی به موضوع به عهده محققین خواهد بود و عضو ارشد به جای رییس شعبه انجام وظیفه خواهد کرد.

ماده ۱۶ - ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می توانند پس از ابلاغ نظر شعبه تحقیق اعتراض خود را در دادگاه های دادگستری طرح نمایند.

ماده ۱۷ - قرار تحقیق محلی و استماع شهادت شهود و تعیین خبره و اعطا نیابت به شعب تحقیق یا ادارات حوزه دیگر قابل اعتراض نیست. ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع باید تسهیلات لازم برای اجرا قرار را فراهم کنند.

ماده ۱۸ - رسیدگی به درآمد موقوفه قبل از ارسال صورت حساب طبق بودجه آرسالی خواهد بود.

تبصره - بودجه ای که در سه ماهه آخر سال تنظیم شده و یا بودجه اصلاحی که احتمالاً در طی سال تنظیم می گردد همراه با مدارک وقفیت مصرف و با سایر مدارک تایید کننده در آمد اعم از (اسناد اجاره ، قراردادها ، صورت جلسه ، استشهادیه و نظریه کارشناس یا خبره محلی در مورد پذیره و مال الاجاره) جهت رسیدگی و محاسبه در اختیار محققین حسابرسی شعبه ای که پرونده در آن مفتوح است قرار می گیرد. ماده ۱۹ - پرونده حسابرسی موقوفه در اول سال مفتوح و پس از وصول صورت حساب و رسیدگی و صدور مفاسد حساب مختومه می گردد.

تبصره - رسیدگی به عواید و اسناد هزینه موقوفه بایستی در یک شعبه انجام پذیرد.

ماده ۲۰ - شعب حسابرسی تحقیق مکلفند به صورت حسابهای واصله رسیدگی و در صورت داشتن نقص ظرف مدت ده روز به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع اخطار کنند که در مهلت مقرر رفع نقص نمایند.

ماده ۲۱ - صورت حساب هر سال در سه ماه اول سال بعد ارسال و پس از رفع نقص حداکثر در

مدت یک ماه رسیدگی و مفاصا حساب صادر خواهد شد.

ماده ۲۲ - عواید موقوفه از محل (اجاره ، پذیره ، سرقفل ، اهدایی ، نذور و فروش اموالو غیره) در مفاصا حساب بایستی به تفکیک و براساس بودجه های تنظیمی به اضافه موجودی آخر سال اعم از وصولی (موجود نقدی) و لا وصولی قید گردد.

تبصره - موجودی اول سال ۱۳۶۳ موقوفات براساس مفاصا حساب های صادره برای سال ۱۳۶۲ ملاک عمل بوده و چنانچه مفاصا حساب صادر نشده و یا موجودی مفاصا حساب صادره متضمن لا وصولی ها نبوده و یا مورد اعتراض اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه قرار گرفته باشد شعبه

رسیدگی کننده مکلف است به وضع مالی گذشته موقوفه رسیدگی و برای تسریع در امر حسابرسی با مفتوح نگه داشتن حساب های قبلی موجودی اول سال ۱۳۶۳ اعم از موجودی نقدی و لا وصولی ها را طی صورت جلسه ای با امضای متولی و ناظر (در صورت داشتن متولی و ناظر) و حسابدار و رییس اداره با استفاده از دفتر معین و تعیین لا وصولی ها برابر اسناد و قراردادهای اجاره مشخص نماید.

ماده ۲۳ - صدور مفاصا حسابی که به موجب آن موقوفه بدهکار شود ممنوع است مگر در مواردی که با توجه به تبصره ذیل ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و طبق نظر کارشناس در امور عمرانی ثبتی و یا محاکماتی باشد بدیهی است در این صورت ضمن رسیدگی به کلیه هزینه های انجام شده مبلغ بدهی در توضیحات زیر مفاصا حساب منعکس و در سنوات بعد مبلغ بدهی یا قسمتی از آن تصفیه می گردد.

ماده ۲۴ - ادارات تحقیق موظفند برنامه منظمی برای رسیدگی به امور حسابرسی شهرستانهای تابع حوزه مورد عمل خود تنظیم و به ادارات اوقاف شهرستانها ابلاغ نمایند. بر طبق این برنامه شعب حسابرسی در مدت معینی از سال متناسب با حجم کار هر یک از شهرستانها در همان شهرستان تشکیل خواهد شد و شعبه مربوطه به حساب موقوفات آن شهرستان مطابق مقررات رسیدگی خواهد نمود.

ماده ۲۵ - هرگاه ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع در مهلت مقرر اقدام به رفع نقص از اسناد هزینه ارسالی نکنند شعب حسابرسی تحقیق به آن قسمت از اسناد هزینه که متکی به مدارک قابل قبول باشد رسیدگی و به هزینه قطعی منظور نموده و مفاصا حساب صادر خواهند نمود و بقیه وجوه اسناد رفع نقص نشده و مردودی را با ذکر دلیل جز موجودی موقوفه منظور می نمایند.

تبصره - ادارات تحقیق موظفند کتبا استرداد وجوهی را که در مفاصا حساب صادره مردود اعلام شده است به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل و اشخاص ذینفع ابلاغ نمایند در صورتی که وجوه مذکور تا یک ماه پس از قطعیت مفاصا حساب تحقیق مسترد نشود مراتب از طریق اداره کل تحقیق جهت تعقیب قانونی به سازمان اعلام خواهد شد.

ماده ۲۶ - پس از رسیدگی به صورت حساب و صدور مفاصا حساب کلیه اسنادی که به حساب پذیرفته شده با مهر (رسیدگی و به حساب پذیرفته شد) ممهور و توسط شعبه مربوطه در پرونده ضبط می شود و آن قسمت از اسناد هزینه که مردود می شود بایستی به مهر (رسیدگی و مردود گردید) ممهور و در پرونده مربوطه نگهداری شود.

تبصره - در صورتی که صاحبان اسناد استرداد اصول اسناد را تقاضا کنند پس از مهر کردن آنها به شرح ماده فوق فتو کپی اسناد با هزینه متقاضی تهیه و بایگانی گردیده و اصول اسناد در قبال اخذ رسید مسترد می شود.

ماده ۲۷ - صورت حساب موقوفات متصرفی که در آنها تا پانصد هزار

ریال است به وسیله شعب حسابرسی تحقیق محل رسیدگی خواهد شد و بیشتر از مبلغ مذکور در شعب حسابرسی مرکز مورد رسیدگی قرار می گیرد.

ماده ۲۸ - ادارات تحقیق مکلفند دفاتر مخصوصی برای ثبت موقوفات حوزه مورد عمل خود تنظیم نمایند و بر مبنای آن صورت حساب هایی را که ظرف مهلت مقرر در این آیین نامه و قانون مربوط رسیده باشد با صدور اخطار ده روز مطالبه کنند و در صورت عدم ارسال صورت حساب موقوفات متصرفی به اداره تحقیق در ظرف مدت سه ماه اول سال بعد، اداره تحقیق موظف است موضوع را جهت اتخاذ تصمیم به سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه اعلام نماید.

ماده ۲۹ - اجرای نظریه های شعب تحقیق در موارد تعدی یا تفریط و مسامحه و اهمال متولی یا ناظر، موضوع ماده (۷) قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه منوط به تایید و صدور حکم قطعی دادگاه است.

تبصره ۱ - سایر نظرات و مفاصا حسابهای صادره و تصمیمات شعب تحقیق در محدوده وظایف قانونی آنها، برای شعب دیگر و ادارات اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع قابل اجرا است، مگر اینکه از مراجع ذی صلاح قضایی دستور توقف موقت اجرای حکم قطعی مبنی بر الغا یا تصحیح یا تغییر آنها صادر شود.

تبصره ۲ - تصمیمات و نظریه های شعب تحقیق در سایر امور و موضوعات ماده (۷) قانون یاد شده، مذکور در این ماده، در مواردی که به نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه از نظر موازین شرعی مواجه با اشکال باشد، به درخواست وی به شعبه تحقیق دیگری جهت رسیدگی مجدد ارجاع می شود تا نسبت به اصلاح آن اقدام نمایند.

ماده ۳۰ - هر گاه در تنظیم نظریه یا مفاصا حساب سهو قلم یا اشتباهات دیگری رخ دهد شعب صادر کننده نظریه یا مفاصا حساب رأساً و یا بنا به درخواست طرفین می توانند نظریه یا مفاصا حساب را تصحیح و اصلاحیه صادر کنند. اصلاحیه در زیر و یا پشت نسخه اصلی نظریه و یا در برگ دیگری که ضمیمه آن می شود نوشته و امضا خواهد شد به هر صورت صدور اصلاحیه در حواشی کلیه نسخ موجود در پرونده و دفتر نظریات و قرارها باید توسط مسئول دبیرخانه تحقیق قید و امضا و رونوشت نظریه اصلاحی به طرفین ابلاغ شود و تابع مقررات اصل نظریه می باشد. دادن رونوشت نظریه بدون قید وجود اصلاحیه و ضمیمه بودن آن ممنوع است.

ماده ۳۱ - اوراق و اخطاریه هایی که در مورد تصمیمات شعب ادارات تحقیق و از طرف آنان صادر می شود به وسیله مامورین اوقاف یا مامورین انتظامی ابلاغ خواهد شد.

ماده ۳۲ - اداره کل تحقیق به اموری که از طرف سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و ادارات تحقیق استانها ارجاع شود در هیاتی مرکب از مدیر کل تحقیق یا معاون وی و رئیس شعبه حقوقی و یکی از روسای شعب حسابرسی مرکزی رسیدگی کرده نظریه مشورتی خواهد داد.

ماده ۳۳ - مواردی که در این آیین نامه پیش بینی نشده در حدود صلاحیت قانونی شعب تحقیق بر طبق مقررات قانون آیین دادرسی مدنی و متون فقهی فقها عمل خواهد شد.

ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه موقوفات عام که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمده باشد به وقفیت خود برمی گردد و اسناد مالکیت صادر شده باطل و از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره ۱ - پس از ابطال سند مالکیت در مواردی که موقوفه قابل اجاره باشد و متصرف تقاضای اجاره کند با رعایت مصلحت وقف و حقوق مکتسبه متصرف قرار داد اجاره با متصرف تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲ - کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰ و سایر مراحل اصلاحات ارضی به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف با متصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می شود و جوهری که قبلا از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخته شده بابت اهدایی دولت به موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین به متصرف اجرت المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاتر و کسر یا اضافه آن محاسبه خواهد گردید.

تبصره ۳ - کسانی که زمین یا خانه موقوفه ای را بدون اطلاع از وقفیت از اشخاص حقیقی یا حقوقی خریداری نموده و به موجب این قانون اسناد مالکیت آن باطل می شود می توانند برای دریافت خسارت وارده به فروشنده رجوع نمایند، در صورتی که متصرف طبق تبصره ۱ این قانون تقاضای اجاره نماید سازمان اوقاف می تواند از تاریخ تصویب این قانون با متصرف تنظیم اجاره نماید.

تبصره ۴ - در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد بایستی به نظر واقف عمل شود.

تبصره ۵ - اراضی و املاکی که در تصرف و مالکیت کشاورزان و مالکین محلی بوده و در اثر اجرای سیاست های غلط و یا زورمندان سلاطین بدون مجوز شرعی از مالکیت آنان خارج شده ولی اراضی کماکان در تصرف مالکین مذکور می باشد و سپس من غیر حق در مالکیت موقوفات و آستان قدس رضوی درآمده و توسط مالکین هیچگونه سند وقفیت اعم از عادی و رسمی تنظیم نشده و یا هر دلیل معتبر شرعی و قانونی وجود نداشته باشد و همچنین املاکی که در تصرف اشخاص بوده و سند رسمی دارند ولی ادعای وقفیت نسبت به آنها شده است در صورتی که دلایل معتبری دال بر صحت وقف وجود نداشته باشد از شمول حکم ماده واحده خارج و هرگونه تصمیم و اقدامی که در مورد اراضی فوق الذکر انجام شده از درجه اعتبار ساقط و کان لم یکن می گردد و در صورت بروز اختلاف، در هر دو مورد دادگاه صالح رسیدگی خواهد نمود.

تبصره ۶ - آن دسته از اراضی و املاک و جنگل ها و مراتع و اراضی منابع ملی که مشمول ماده (۱) قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحات بعدی آن و قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی مصوب ۱۳۷۱ قرار گیرد مشمول ماده واحده مذکور نبوده و موقوفه تلقی نمی شود مگر در مورد حریم موقوفات و اراضی ای که قبل از تاریخ ۱۳۶۵ احیا شده باشد.

تبصره ۷ - کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره های آن لغو و کان لم یکن می باشد. وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف موظفند آیین نامه اجرایی این قانون را ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب هیأت دولت به اجرا در آورند.

آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۳ ۲ ۱۳۷۴

هیات وزیران در جلسه مورخ ۳ ۲ ۱۳۷۴ بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره (۶) ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه - مصوب ۱۱ ۲۵ ۱۳۷۱ - آیین نامه اجرایی قانون یاد شده را به شرح زیر تصویب نمود

ماده ۱ - تعاریف و اصطلاحات

- ۱- مصلحت وقف تامین نظر واقف و منابع موقوف علیهم با رعایت غبطه موقوفه.
 - ۲- متصرف حسب مورد زارعان صاحب نسق یا قائم مقام قانونی آنان، مالکان اعیان و اشخاصی که به گونه ای عرصه و یا عرصه و اعیان موقوفه تبدیل یا فروخته شده را در ید و اختیار دارند.
 - ۳- حقوق مکتسب متصرف هر نوع حقی که برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد، از قبیل مالکیت اعیان، تحجیر، حقوق کسب و پیشه، حق نسق زارعه، حفر چاه، غرس اشجار و مانند آن.
 - ۴- مجوز شرعی مجوزی که بر اساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل یا فروش اموال موقوفه توسط مجتهد جامع الشرایط صادر شده باشد.
 - ۵- زارع صاحب نسق کسی است که مالک زمین نیست و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی شخصا یا با کمک خانواده خود در اراضی موقوفه زراعت می نماید و مقداری از محصول را به صورت نقدی یا جنسی به عنوان اجاره بها به موقوفه می دهد و نسق مورد زراعت وی مشمول قوانین اصلاحات ارضی بوده است.
 - ۶- زراعت تولید محصول به وسیله عملیات زراعتی یا باغداری.
 - ۷- مرتع زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه ای به طور طبیعی رویده و در هر هکتار آن حداقل تعلیف سه رأس گوسفند یا معادل آن از انواع دام های دیگر، در یک فصل چرا امکان پذیر باشد.
 - ۸- بیشه یا قلمستان زمینی است که در آن درختان غیر مثمر به وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید.
 - ۹- باغ زمینی است که در آن درختان مثمر یا مو به وسیله اشخاص غرس شده و عرفا باغ شناخته شود.
- ماده ۲ - ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان موقوفات مکلفند با توجه به سوابق ثبتی، موقوفات عامه ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص در آمده است، صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف و امور خیریه ارسال نمایند. سازمان اوقاف ضمن مطلع نمودن متصرف یا متصرفین این موقوفات و یا اشخاص ذی نفع دیگر، موضوع را به کمیسیون مرکب از سه نفر فقیه صاحب نظر که با انتخاب و زیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان یاد شده تشکیل می شود ارجاع می کند، کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات، با توجه به اسناد و مدارک ارایه شده اداره اوقاف و متولی ذیربط و همچنین اشخاص ذی نفع در موقوفه اعلام می نماید. در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی انجام شده باشد معامله تایید می شود و در غیر این صورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه همزمان به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و متصرف یا متصرفین و یا اشخاص ذی نفع در موقوفه ابلاغ می شود. ادارات ثبت بر اساس این تصمیم نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوط ثبت و

صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام خواهند نمود .

ماده ۳ - پس از ابطال انتقالات بعد از وقف ، اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی با رعایت تبصره (۴) ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه ، متصرف را برای تنظیم سند اجاره دعوت می نماید و در صورتی که متصرف ظرف سی (۳۰) روز از تاریخ رویت نامه اوقاف برای تنظیم سند اجاره مراجعه ننماید به شرح زیر اقدام خواهند نمود

۱- از متصرف قبلی با رعایت حقوق مکتسب او خلع ید شده و موقوفه با در نظر گرفتن صرفه و صلاح وقف به داوطلبان دیگر اجاره داده خواهد شد .

۲- در صورتی که در مورد میزان حقوق مکتسب قبلی بین او و اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی اختلافی به وجود آید از طریق مراجع قضایی تعیین تکلیف خواهد شد. دادگاه ها این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و به صدور حکم مبادرت می نمایند .

تبصره - در مواردی که در اجرای این قانون از زارعان صاحب نسق خلع ید می گردد در صورت تقاضای زارعان ، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است از اراضی مستعد کشاورزی موجود در منطقه و در صورت نبودن اراضی قابل واگذاری در منطقه ، از اراضی سایر مناطق ، با رعایت قوانین و مقررات جاری نسبت به واگذاری اراضی به آنان با رعایت اولویت اقدام نمایند .

ماده ۴ - موقوفات مشمول این آیین نامه که به نحوی از انحا در رهن یا وثیقه یا تامین و بازداشت اشخاص ثالث قرار گرفته به تبع ابطال اسناد مالکیت ، آزاد خواهد شد .

ادارات اوقاف هنگام تنظیم سند اجاره با استعلام از اداره ثبت محل ، مراتب را به اطلاع اشخاص ذینفع خواهند رساند تا نسبت به استیفای حقوق خود از سایر اموال متعهد اقدام نمایند .

ماده ۵ - در مورد موقوفات مزروعی مشمول قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام - مصوب ۱۳۵۰ - و سایر مراحل اصلاحات ارضی به ترتیب زیر عمل خواهد شد .

الف - در صورتی که موقوفات یاد شده به دولت (وزارت کشاورزی) واگذار شده ولی تا کنون اسناد فروش آن به زارعان ، تنظیم نشده نمایندگان اداره اوقاف و امور خیریه و اداره کشاورزی محل و متولیان مربوط دفتر خانه اسناد رسمی حاضر و بطلان سند را در دفاتر و هاشم سند قید و به وسیله دفتر خانه یاد شده موضوع به اداره ثبت محل برای اصلاح اسناد اعلام خواهد شد .

ب - هر گاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعان مربوط واگذار شده باشد ، برای ابطال اسناد یا تایید فروش آن به همان ترتیبی که در این آیین نامه آمده است عمل خواهد شد .

ماده ۶ - پس از انجام موارد مندرج در بندهای (الف) و (ب) ماده (۵) ،

ادارات اوقاف نسبت به موقوفات تصرف شده و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفان و زارعان ، سند اجاره تنظیم خواهند نمود. مبلغ اجاره بها متناسب با مورد اجاره و با رعایت ارزش حقوق اکتسابی متصرفان و زارعان طبق نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین خواهد شد .

تبصره ۱ - چنانچه بعضی از زارعان صاحب نسق به علت فوق یا انتقال یا بنا به علل دیگری در حال حاضر در اراضی یاد شده زراعت ننمایند با وراث قانونی یا متصرفان فعلی رقبه قرار داد اجاره تنظیم خواهد شد .

در تنظیم اسناد اجاره با این گونه متصرفان مفاد بند (۳) از ماده (۱) این آیین نامه مجری خواهد بود .

تبصره ۲ - اگر زارعان صاحب نسق در این گونه اراضی چاه حفر نموده باشند ،

موقوفه در صورت امکان نسبت به خرید آن اقدام می نماید و در این صورت اجاره بهای زمین بر اساس اراضی آبی تعیین خواهد شد در غیر این صورت کارشناس یا خبره محلی در موقع تعیین اجاره بها ،

موضوع مالکیت چاه و عرف محل را ملحوظ خواهد داشت.

تبصره ۳ - در صورتی که زارعان صاحب نسق بخشی از اراضی نسق زراعتی خود یا تمامی آن را به باغ یا قلمستان و بیشه تبدیل نموده باشند، اداره اوقاف یا متولی بایستی با توجه به تعاریف ذکر شده در ماده (۱) این آیین نامه نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم نمایند.

تبصره ۴ - در صورتی که موقوفات مزروعی موضوع این آیین نامه در محدوده خدمات شهری قرار گرفته و کاربری زراعی آن تغییر یافته یا قابل تغییر باشد قبل از هر گونه اقدام در مورد تفکیک و واگذاری آن اراضی باید حقوق مکتسبه زارعان صاحب نسق با نظر کارشناس مرضی الطرفین و یا کارشناسان منتخب ادارات اوقاف و یا متولیان (حسب مورد) و زارع صاحب نسق به وسیله ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان شناسایی و به نحو مناسبی تامین و تادیه گردد در صورت عدم توافق و تراضی در شناسایی و تقویم حقوق مکتسبه، به درخواست هر یک از طرفین، موضوع توسط مراجع قضایی ذی صلاح مورد رسیدگی قرار گرفته و حقوق مکتسبه زارعان برابر نظر دادگاه پرداخت می شود.

ادارات اوقاف و متولیان مکلفند در واگذاری اراضی تغییر کاربری داده شده، در صورت تقاضای زارع صاحب به هر یک از افراد صاحب نسق برای اجاره یک قطعه از حداقل تفکیکی از همان اراضی اولویت قائل شوند.

ماده ۷ - کلیه اعیانی و مستحدثاتی که زارعان صاحب نسق احداث نموده باشند، متعلق به زارعان آنها خواهد بود و سند اجاره فقط نسبت به عرصه به شرط رعایت کاربری زمین با آنان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۱ - چنانچه در اجرای قوانین مختلف اراضی زارعان در اختیار اشخاص حقیقی یا حقوقی قرار گرفته و در این گونه اراضی مستحدثاتی ایجاد کرده باشند مستحدثات یاد شده متعلق به اشخاص یاد شده بوده و نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲ - در صورتی که مستحدثاتی متعلق به موقوفه بوده و در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق یا سایر قوانین مربوط به مراحل مختلف اصلاحات ارضی به زارعان صاحب نسق واگذار شده باشد (نظیر منازل مسکونی زارعان و محوطه مربوط به آن) و در حال حاضر نیز قابل بهره برداری باشد، حفظ و حراست آن به عهده متصرفان بوده و وجهی به عنوان اجاره بهای این گونه رقبات (عرصه و اعیان) با رعایت عرف محل دریافت نخواهد شد.

تبصره ۳ - کلیه مستحدثاتی که در دهات و مزارع موقوفات توسط خوش نشین ها و یا اشخاص غیر احداث شده و با تایید معتمدان محل، اعیان متعلق به آنان شناخته شده باشد سند اجاره بر اساس نظر کارشناس رسمی دادگستری یا خبره محلی فقط در مورد عرصه با صاحبان اعیان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۴ - به منظور ترویج فرهنگ احیا و بهره‌وری از موقوفات و تشویق زارعان به ادامه کشت و زرع بر روی اراضی موقوفه و تسهیل عملیات زراعی آنان، بانک‌ها و سایر موسسات مالی - اعتباری، با رعایت مقررات مربوط تریبی اتخاذ نمایند تا تسهیلات مالی لازم به زارعان صاحب نسق موقوفات اعطا گردد. به نحوی که اعطای تسهیلات بانکی به این زارعان بدون توثیق و ترهین عرصه و صرفاً با استفاده از سند اعیانی، اخذ سفته، تضمین های زنجیره ای زارعان از یکدیگر و یا توثیق منافع واگذار شده از طریق اجاره و حقوق مکتسبه مترتب بر آن امکان پذیر باشد.

در مواردی که بانک‌ها بابت تسهیلات اعطایی به زارعان با توثیق سند اعیانی و حقوق مکتسبه نظر به تامین مطالبات و وصول خود از محل منفعت اعیانی و حقوق مکتسبه مرتبط با اراضی موقوفه داشته باشند،

ادارات اوقاف و متولیان ، بانک ها و موسسات اعتباری یا اشخاصی که توسط آنان معرفی می شوند را در اسناد اجاره جایگزین زارع بدهکار می نمایند .

تبصره ۵ - به منظور رفاه زارعان صاحب نسق و فراهم نمودن زمینه فعالیت بیشتر در اراضی موقوفه ، ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان حسب مورد ، (در

صورتی که واقف ترتیب دیگری برای اداره موقوفه معین نکرده باشد ، می توانند مدت اجاره زارعان را ده سال معین نمایند) و در ضمن عقد اجاره شرط نمایند که در پایان مدت مزبور عقد اجاره با زارع مزبور و یا قائم مقام قانونی وی بر اساس اجاره بهایی که با نظر کارشناس رسمی و یا خبره محلی با در نظر گرفتن حقوق مکتسبه زارع تعیین می گردد ، تجدید خواهد شد. در موارد خاص آنگاه که مصلحت وقف یا شرایط خاص دیگر اقتضا نکند افزایش مدت اجاره موقوفه برای بیش از ده سال با جلب نظر ریاست سازمان اوقاف و امور خیریه امکان پذیر می باشد .

ماده ۸ - احداث هر گونه اعیانی و باغ در اراضی نسق زارعان موقوفه توسط این زارعان با اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذیربط و بدون پرداخت پذیره مجاز می باشد. مستاجرین می توانند نسبت به ثبت اعیانی های مستحدث از طریق ادارات ثبت اسناد و املاک اقدام نمایند و سند مالکیت دریافت دارند. ایجاد ، توثیق و ترهین اینگونه اعیان ها مجاز بوده و نیاز به اعلام موافقت جداگانه ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان ندارد .

ماده ۹ - هر گاه در تشخیص زارع صاحب نسق اختلافی به وجود آید ، فرم ها و اسناد و صورت جلسات تنظیمی در اجرای قوانین اصلاحات ارضی ملاک عمل خواهد بود .

ماده ۱۰ - چنانچه تمام یا بخشی از

اراضی قابل واگذاری واقع در حریم روستاهای موقوفات عامه در اجرای ماده (۵۶) (قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع - مصوب ۱۳۴۶ - به عنوان انفال ، منابع ملی اعلام شده باشد ، می باید حق بهره برداری آن توسط سازمان جنگل ها و مراتع کشور به سازمان اوقاف و امور خیریه و متولیان واگذار شود .

تبصره ۱ - اراضی مذکور در حکم موقوفه بوده و در حدود محدود و حریم روستای موقوفه و بنا به درخواست سازمان اوقاف و امور خیریه واگذار خواهد شد .

تبصره ۲ - هر گونه تغییر کاربری در این اراضی منوط به موافقت سازمان جنگل ها و مراتع کشور و نیز اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذیربط خواهد بود .

تبصره ۳ - سازمان های یاد شده مکلفند ظرف حداکثر دو سال نقل و انتقال زمین های موضوع این ماده را محقق نمایند .

تبصره ۴ - چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار گردیده باشد اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه اجرایی مربوط اصلاح و با متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد .

کلیه مستحقاتی که در این اراضی توسط متصرفین احداث شده باشد متعلق به آنان خواهد بود .

ماده ۱۱ - در مورد زارعان و متصرفان و صاحبان اعیانی و انتقال گیرندگان موقوفات عام - موضوع مواد (۵) و (۹) این آیین نامه - در صورت خودداری از تنظیم سند اجاره طبق ماده (۳) عمل خواهد شد .

ماده ۱۲ - وجوه حاصل از فروش موقوفات مزروعی که در حساب شماره (۵۵۵۷))

بانک تعاون کشاورزی تودیع شده و اهدایی دولت به موقوفه تلقی شده به نسبت دستور پرداخت

های وصولی مربوط به هر موقوفه به حساب همان موقوفه منظور و واریز خواهد شد تا در صورت لزوم صرف عمران و آبادی موقوفه شود.

ماده ۱۳ - به منظور رسیدگی به حساب بدهی معوق زارعان ، از تاریخ فروش تا تاریخ تنظیم سند اجاره جدید با توجه به مفاد تبصره (۱) ماده (۶) این آیین نامه اجاره بها تعیین و تا میزان پرداخت های زارعان به حساب دولت با ارائه مدارک پرداخت اقساط آنان تها تر و در صورتی که زارعان بدهکار شوند ما به التفاوت محاسبه و به صورت نقد یا اقساط از آنان وصول و به حساب موقوفه واریز خواهد شد.

ماده ۱۴ - کلیه مقررات این آیین نامه در مورد آبهای موقوفه که عواید آنها به مصارف عام می رسد نیز مجری است

ماده ۱۵ - در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد به صورت اصلی بازگردانده می شود ، مگر اینکه بازگرداندن آن به وضع اول موجب عسر و حرج و قلت در آمد و امثال آن باشد که در این صورت ابقای آن به صورت فعلی با اجازه ولی فقیه یا نماینده ایشان در سازمان اوقاف و امور خیریه بلاشکال خواهد بود.

ماده ۱۶ - در مورد ابلاغ نظرات کمیسیون موضوع ماده (۲) و اخطارها و دعوت نامه هایی که ادارات اوقاف و امور خیریه در اجرای این آیین نامه صادر و ارسال می نمایند مقررات مربوط به ابلاغ تصمیمات شعب تحقیق اوقاف مواد (۱۰) و (۲۹) و (۳۱) (آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه - موضوع تصویب نامه شماره ۹۳۳۶۶ مورخ ۱۸ ۱۰ ۱۳۶۵ - رعایت خواهد شد.

ماده ۱۷ - مقررات این آیین نامه شامل موقوفات آستان قدس رضوی و حضرت معصومه و حضرت احمد بن موسی علیه السلام و سایر موقوفاتی که متولیان آنها منصوب از طرف ولی فقیه باشند نیز می شود. متولیان و امنای این موقوفات رأساً امور اجرایی را طبق ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه و این آیین نامه به عهده خواهند داشت.

تبصره - متولیان موقوفات یاد شده می توانند در تشکیل کمیسیون موضوع ماده (۲) (این آیین نامه تنها برای موقوفات تحت تولیت خود اقدام نمایند.

ماده ۱۸ - از تاریخ تصویب این آیین نامه کلیه مصوبات هیات دولت که مغایر با این آیین نامه است ملغی می باشد.

آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه - مصوب ۲۱۰

۱۳۸۵

ماده ۱ - سازمان حج و زیارت موظف است در چهار چوب سیاستهای مصوب کشور ، برنامه های لازم را در زمینه برگزاری مراسم حج تمتع و غیره و زیارت عتبات مقدس و اماکن متبرک خارج از کشور اجرا نماید.

ماده ۲ - به منظور هماهنگی بین دستگاههای مختلف و تسریع در انجام امور حج و زیارت شورای عالی حج و زیارت تشکیل می شود.

ماده ۳ - شورای عالی حج و زیارت با ترکیب افراد و مسئولین دستگاههای زیر تشکیل می گردد

- رئیس جمهور (رئیس شورای عالی)

- ۲- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (نایب رییس شورای عالی)
 - ۳- نماینده مقام معظم رهبری در امور حج و زیارت (در صورت معرفی)
 - ۴- وزیر امور خارجه
 - ۵- وزیر کشور
 - ۶- وزیر امور اقتصادی و دارایی
 - ۷- وزیر راه و ترابری
 - ۸- معاون وزیر و رییس سازمان حج و زیارت (دبیر شورا)
 - ۹- رییس کمیسیون مشترک ایران و عربستان
 - ۱۰- یک نفر کارشناس به انتخاب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
 - ۱۱- یک نفر کارشناس به انتخاب نماینده مقام معظم رهبری در امور حج و زیارت
- تبصره- نحوه تشکیل جلسات شورا بر اساس آیین نامه ای خواهد بود که توسط دبیر شورا تهیه و پس از تایید رییس شورای عالی به تصویب اعضا خواهد رسید.
- ماده ۴- وظایف و اختیارات شورا به شرح زیر است
- ۱- بررسی و تصویب خط مشیها و روشهای اجرایی سازمان در امور مربوط به حج و زیارت.
 - ۲- بررسی تصویب آیین نامه های مالی و معاملاتی مربوط به بودجه عملیات اجرایی سازمان موضوع ماده (۱) این آیین نامه
 - ۳- بررسی و تصویب میزان وجوه قابل دریافت از زائران
 - ۴- تصمیم گیری نسبت به کلیه پیشنهادهای مربوط به حج و زیارت ارایه شده به شورا در چهارچوب قوانین و مقررات.
- تبصره- مصوبات شورا پس از تایید رییس شورا و با امضای وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ابلاغ می گردد.
- ماده ۵- رییس سازمان بالاترین مقام اجرایی سازمان و در حدود قوانین و مقررات ، مسیول اداره و حسن جریان امور و حافظ حقوق و اموال سازمان است.
- ماده ۶- وظایف و اختیارات رییس سازمان به شرح زیر است
- ۱- تهیه و تدوین برنامه های راهبردی و آیین نامه های مورد نیاز سازمان و پیشنهاد آن برای تصویب به مراجع ذی ربط.
 - ۲- به کارگیری و عزل و نصب نیروی انسانی سازمان در چهارچوب قوانین و مقررات مربوط.
 - ۳- امضای مکاتبات و اسناد ، افتتاح حساب در بانکها و معرفی امضاهای مجاز و صدور اجازه پرداخت هزینه ها در حدود برنامه ها و اعتبارات مصوب.
 - ۴- نمایندگی سازمان در مقابل اشخاص حقیقی و حقوقی طرف دعوی اعم از داخلی و خارجی با حق انتخاب وکیل و حق وکالت در توکیل تا یک درجه و ارایه پیشنهاد صلح و سازش به مراجع ذیربط با رعایت قوانین و مقررات ذی ربط.
 - ۵- تهیه و تنظیم شرح وظایف و تشکیلات تفصیلی سازمان حج و زیارت و اجرای آن پس از تصویب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر مراجع ذی ربط.
 - ۶- تهیه و تنظیم بودجه سالانه سازمان و ارایه آن به مراجع ذی ربط جهت تصویب.
 - ۷- اسناد و اوراق بهادار و تعهد آور سازمان با امضای رییس سازمان یا افراد مجاز از طرف وی و مدیر امور مالی سازمان معتبر خواهد بود.

ماده ۸ - به منظور رسیدگی به حسابهای موضوع ماده (۱) این آیین نامه وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از سازمان حسابرسی یا موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران ، حسابرس سازمان را انتخاب می کند .

ماده ۹ - حسابرس سازمان موظف است مطابق استانداردهای حسابرسی به حسابهای سازمان رسیدگی نماید و در اجرای این منظور بدون دخالت مستقیم در امور سازمان ، به نحوی که به عملیات جاری سازمان لطمه وارد نشود ، می تواند کلیه حسابها ، دفاتر ، اسناد و مدارک مربوط را مورد رسیدگی قرار دهد و در صورتی که ضمن انجام وظایف خود به موردی از جریانات سو و تخلفات برخورد نمود ، بلافاصله وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی را در جریان امور قرار دهد .

ماده ۱۰ - بودجه عملیات اجرایی سازمان که شامل ارقام درآمد وصولی از حجاج و زائران و هزینه های انجام شده در اجرای برنامه های حج و زیارت می باشد همزمان با صدور دستورالعمل تنظیم بودجه عمومی دولت در سازمان تهیه و پس از تایید رییس سازمان و تصویب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی اجرا خواهد شد .

ماده ۱۱ - وجوه دریافت شده از زائران در حساب مخصوصی متمرکز می شود و پس از تامین هزینه های زایرا و سایر هزینه های جانبی و مازاد احتمالی که مبلغ آن توسط حسابرس سازمان مشخص می شود ، باقیمانده آن بنا به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و تایید رییس جمهور به مصرف امور هماهنگی و خیریه می رسد .

ماده ۱۲ - مدیر امور مالی سازمان در چهار چوب مقررات مربوط با حکم رییس سازمان منصوب می شود .

ماده ۱۳ - سازمان حج و زیارت موظف است برنامه ها و طرحهای اجرایی لازم را در زمینه بیمه زائران ، وصول و ایصال ماترک زائران متوفی ، اسکان ، امور بهداشت و سلامت جسمی ، تغذیه ، امنیت و رویداد ، حمل و نقل با همکاری وزارتخانه ها و سازمانهای ذی ربط تدوین و اجرا نماید .

ماده ۱۴ - کلیه هزینه هایی که اعتبار آن از محل بودجه عمومی دولت تامین می شود و نیز سایر خدماتی که در زمینه امور حج و زیارت در این آیین نامه پیش بینی نشده ، تابع مقررات عمومی کشور خواهد بود .

ماده ۱۵ - کارکنان سازمان مشمول مقررات قانون استخدام کشوری و آیین نامه ها و مقررات مربوط به آن هستند .

ماده ۱۶ - از تاریخ تصویب این آیین نامه ، تصویب نامه های مغایر لغو می گردد .

قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه - مصوب ۲ ۱۰ ۱۳۶۳

ماده ۱ - از تاریخ تصویب این قانون سازمان اوقاف به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تغییر نام می یابد و امور ذیل به عهده این سازمان واگذار می گردد .

۱- اداره امور موقوفات عام که فاقد متولی بوده یا مجهول التولیه است و موقوفات خاصه در

صورتی که مصلحت وقف و بطون لاحق و یا رفع اختلاف موقوف علیهم متوقف بر دخالت ولی فقیه باشد .

۲- اداره امور اماکن مذهبی اسلامی که ترتیب خاصی برای اداره آنها داده نشده است . به استثنای مساجد و

مدارس دینی و تکایا .

۳- اداره امور موسسات و انجمن های خیریه ای که از طرف دولت یا سایر

مراجع ذیصلاح به سازمان محول شده یا بشود .

۴- اداره موسسات و انجمن های خیریه ای که به تشخیص دادستان محل فاقد مدیر باشد (تا تعیین تکلیف از طرف دادگاه) ، ضم امین در موسسات و انجمن های خیریه ای که به تشخیص دادستان محل مدیر آن فاقد صلاحیت باشد (تا تعیین تکلیف از طرف دادگاه) همچنین است و در صورت نبودن یا عدم صلاحیت ناظر (در مواردی که ناظر پیش بینی شده باشد)

۵- انجام امور مربوط به گورستان های مترو که موقوفه ای که متولی معین ندارد و اتخاذ تصمیم لازم در مورد آنها .

۶- کمک مالی در زمینه تبلیغ و نشر معارف اسلامی .

۷- اثاث باقیه ، محبوسات ، نذور ، صدقات و هر مال دیگری که به غیر از عنوان وقف برای امور عام المنفعه و خیریه اختصاص یافته در حکم موقوفات عامه است و چنانچه فاقد متولی و متصدی باشد با اذن ولی فقیه ، تحت اداره و نظارت سازمان اوقاف و امور خیریه قرار خواهد گرفت. رعایت مفاد اسناد تنظیمی مربوط به این اموال و رقبات اعم از وصیت نامه و حبس نامه و سیره جاریه در اداره امور و مصرف عواید آنها ضروری خواهد بود.

تبصره ۱- سرپرست سازمان باید از طرف ولی فقیه مجاز در تصدی اموری که متوقف بر اذن ولی فقیه است باشد .

تبصره ۲- بقاع متبر که حضرت رضا علیه السلام و حضرت احمد بن موسی (شیراز) و حضرت معصومه و حضرت عبدالعظیم (ع) و موقوفات مربوط به آنها که متولی خاص نداشته باشد و موقوفاتی که برای اداره هر کدام آنها از طرف ولی فقیه نایب التولیه تعیین شده یا بشود از شمول این قانون مستثنی است و در غیر این صورت اداره آنها با سازمان خواهد بود .

تبصره ۳- سازمان اوقاف و امور خیریه در صورت نیاز در مورد رقبات و اموال موضوع بند (۷) بالا با تایید نماینده ولی فقیه و سرپرست آن سازمان ، به منظور جلوگیری از تعدی و تفریط در اداره آنها نسبت به نصب امین یا هیات امنا اقدام خواهد کرد .

ماده ۲- از تاریخ تصویب این قانون سازمان اوقاف از نخست وزیر منتزع و اداره امور حج و زیارت اماکن متبر که اسلامی خارج از کشور و امور اوقاف تحت عنوان سازمان حج و اوقاف و امور خیریه وابسته به وزارت ارشاد اسلامی اداره می شود .

ماده ۳- هر موقوفه دارای شخصیت حقوقی است و متولی یا سازمان حسب مورد نماینده آن می باشد .

ماده ۴- متولی موقوفه کسی است که به موجب مفاد وقفنامه و مقررات قانون مدنی یا این قانون واجد این سمت باشد. در مورد اعتراض اشخاص با رعایت مواد ۱۴ تا ۱۷ این قانون اقدام خواهد شد .

تبصره ۱- موقوفاتی که متولی آنها عزل یا فوت می شود تا تشخیص متولی بعدی و موقوفات که متولی آنها ممنوع المداخله می شود تا رفع ممنوعیت یا ضم امین در حکم موقوفات بدون متولی است .

تبصره ۲- هرگاه شخص یا اشخاصی که در وقفنامه به عنوان متولی معین شده اند وجود نداشته باشند و یا اوصاف مقرر در وقفنامه منطبق با شخص یا اشخاص معینی نگردد موقوفه در حکم موقوفه مجهول التولیه است .

تبصره ۳- در موقوفاتی که شرط مباشرت نشده باشد هرگاه متولی برای انجام تمام یا قسمتی از امور مربوط به موقوفه و کیلی انتخاب کند و کیل مزبور باید توانایی انجام مورد و کالت را داشته باشد در صورتی که وکیل انتخابی به تشخیص سازمان قادر به ایفا وظایف محوله نباشد مراتب کتبا به متولی ابلاغ خواهد شد هرگاه ظرف دو ماه برای متولیان مقیم ایران و چهار ماه برای متولیان مقیم خارج کشور ، متولی ،

اقدام به تغییر وکیل ننماید موضوع به دادگاه صالح احاله و پس از ثبوت عدم توانایی وکیل مزبور با ابلاغ سازمان از دخالت ممنوع می شود این حکم شامل وکلایی که قبلا نیز انتخاب شده اند خواهد بود .

ماده ۵ - سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می تواند در اموری که اداره آن به عهده این سازمان است شخص یا هیاتی از اشخاص متدین و معروف به امانت را به عنوان امین یا هیات امنای تعیین نماید .

تبصره ۱ - نحوه انتخاب و برکناری و شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیات امنای و میزان حق الزحمه آنان همچنین نظامات راجع به حفظ و نگهداری اماکن و اموالی که اداره آن به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می باشد به موجب آیین نامه هایی که بر اساس مقررات و سنن و خصوصیات اماکن مربوط که به تصویب هیات وزیران می رسد خواهد بود .

تبصره ۲ - نذورات نقدی که جهت مشخصی برای مصرف آن معین نشده است و وجوه حاصل از فروش اموال منقول زاید بر احتیاجی که به این قبیل اماکن اهدا می شود با جلب نظر اداره اوقاف به وسیله هیات امنای به ترتیب در امور ذیل مصرف می شود

الف - عمران و آبادی اماکن مذکور .

ب - تدارک وسایل رفاه و بهداشت زوار این اماکن و ساکنان ناحیه .

ج - نشر معارف اسلامی و تبلیغات مذهبی و تعظیم شعائر دینی در آن محل .

د - کمک به مدارس علوم دینی در آن محل .

ه - خیرات و مبرات مطلقه .

ماده ۶ - صرف در آمد موقوفات به منظور بقا عین آنها بر سایر مصارف مقدم است و متولی موظف است موجبات آبادانی رقبات موقوفه را در جهت بهره برداری صحیح از آنها به منظور اجرای نیات واقف فراهم آورد .

تبصره - در صورتی که در آمد یکساله موقوفه یا اماکن اسلامی برای تعمیر و یا نوسازی آن کافی نباشد در آمد دو یا چند سال در حساب مخصوصی ذخیره و به موقع به مصرف خواهد رسید .

ماده ۷ - هرگاه متولی یا ناظر نسبت به عین یا منافع موقوفه تعدی یا تفریط نماید یا در انجام وظایف مقرر در وقفنامه و قانون و آیین نامه ها و مقررات مربوط مسامحه و اهمال ورزد ، با رسیدگی شعبه تحقیق و حکم دادگاه حسب مورد معزول یا ممنوع المداخله یا ضم امین خواهد شد .

تبصره ۱ - به متولی و ناظر ممنوع المداخله در زمان ممنوعیت حق التولیه و حق النظاره تعلق نخواهد گرفت مگر آنکه برایت آنان ثابت شود و در مواردی که ضم امین می شود اوقاف حق امین را خواهد پرداخت .

تبصره ۲ - در مواردی که مطابق قانون مدنی یا این قانون ضم امین می شود دادگاه ها می توانند سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را هم به عنوان امین تعیین کنند .

تبصره ۳ - نسبت به تعدی و تفریط یا سایر تخلفات مدیران و امنا موسسات و بنیادهای خیریه طبق اساسنامه موسسه و بنیاد مربوط اقدام خواهد شد و در صورتی که اساسنامه آنها در این موارد ساکت یا ناقص باشد مشمول مقررات پیش بینی شده در این ماده و تبصره های آن خواهند بود .

تبصره ۴ - کلیه مباشران موقوفات و اماکن مذهبی اعم از متولی و ناظر و امنا و مدیران و امنا موسسات و بنیادهای خیریه مذکور در این قانون در حکم امین می باشند در صورت تعدی یا تفریط یا تخلفات دیگر ملزم به تادیه حقوق و وجوه و اموال و جبران خسارات ناشی از اعمال خود خواهند بود هرگاه عمل آنها مشمول عناوین کیفری باشد از طریق مراجع قضایی نیز تعقیب و به مجازات مقرر محکوم خواهند شد .

ماده ۸ - در آمد موقوفات مجهول المصرف و موقوفاتی که به صیغه مبرات مطلقه وقف شده قابل مصرف در

تحقیق و تبلیغ و نشر کتب در زمینه معارف اسلامی و عمران موقوفات می باشد زیر نظر سازمان به مصرف می رسد.

تبصره - درآمد موقوفات متعذرالمصرف و موقوفاتی که عواید آنها به سبب قلت گرچه با پس انداز چند سال برای اجرای نظر واقف کافی نباشد با تشخیص تحقیق اوقاف در موارد اقرب به غرض واقف در محل به مصرف می رسد - آن قسمت از درآمد موقوفاتی که به علت کثرت عواید زاید بر مصرف متعارف باشد حتی الامکان در موارد اقرب به نظر واقف صرف گردد و در صورت نبودن مورد اقرب در مطلق امور خیریه به مصرف خواهد رسید. مقصود از متعذرالمصرف آن است صرف درآمد موقوفه در مصارف مقرر به علت فراهم نبودن وسایل و یا انتفا موضوع و یا عدم احتیاج به مصرف مقدور نباشد.

ماده ۹ - سازمان حج و اوقاف و امور خیریه نسبت به مواردی که در

بندهای ماده یک این قانون به عهده آن گذاشته شده در صورت عدم اقدام متولی یا امنا یا موقوف علیهم حق تقاضای ثبت و سایر اقدامات لازم و اعتراض و اقامه دعوی را دارد. همچنین می تواند در مواردی که لازم بداند و مصلحت موقوفه ایجاب نماید در دعاوی مربوط وارد دعوی شده و به احکام صادره اعتراض کند .

تبصره - در کلیه موارد مذکور در این ماده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ، موقوفات عام ، بقاع متبرکه ، اماکن مذهبی اسلامی ، مدارس علوم دینی و موسسات و بنیادهای خیریه از پرداخت مخارج هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرایی معاف می باشند .

ماده ۱۰ - ثبت معاملات راجع به عین یا منافع موقوفات و بنیادها و موسسات خیریه مذکور در ماده ۹ در دفاتر اسناد رسمی موکول به موافقت سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است. دفاتر اسناد رسمی مکلفند رونوشت مصدق و قفنامه ها و اسناد راجع به وقف را ظرف ۱۰ روز پس از ثبت به اداره اوقاف مربوطه ارسال دارند . تبصره - ادارات ثبت مکلفند رونوشت مصدق اسناد مالکیت وقف را پس از صدور به اداره اوقاف محل تحویل نمایند. متولیان نیز موظفند ظرف دو ماه از تاریخ اجرای این قانون رونوشت مصدق اسناد مالکیت و رونوشت و قفنامه های موجود نزد خود را برای حفظ و نگهداری به اداره اوقاف مربوط تسلیم دارند .

ماده ۱۱ - حق التولیه متولی و یا سازمان (در قبال اعمال تولیت نسبت به موقوفات متصرفی) همچنین حق النظاره ناظر به میزان مقرر در قفنامه است و در صورتی که و قفنامه موجود نباشد و یا میزان حق التولیه و حق النظاره در آن تعیین نشده باشد حق التولیه به مقدار اجرت المثل از عایدات خالص خواهد بود .

ماده ۱۲ - سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و جوهی را که از محل هدایای مستقل و حق التولیه و حق النظاره دریافت می دارد طبق بودجه ای که هر سال تنظیم و به تصویب هیات دولت خواهد رساند رأساً به مصرف می رساند .

ماده ۱۳ - و جوهی که از محل پذیره و هدایی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه دریافت می گردد از عواید همان موقوفات محسوب و به مصارف مقرر خواهد رسید .

تبصره - نحوه و ترتیب وصول پذیره و هدایی مطابق آیین نامه ای است که به تصویب هیات دولت خواهد رسید .

ماده ۱۴ - تحقیق در جمع و خرج عواید راجع به وقف و نیز صدور مفاصحا حساب و تطبیق مصارف با مفاد و قفنامه و تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم (با رعایت ماده ۷ این قانون و تبصره های آن) با شعب تحقیق اوقاف است مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد .

ماده ۱۵ - هیات تحقیق اوقاف مرکب از دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و شعب آن بر حسب ضرورت در

- مراکز استان ها و شهرستان ها تامین می گردد .
- تبصره- ادارات اوقاف و اشخاص ذینفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می توانند پس از ابلاغ نظر شعبه تحقیق اعتراض خود را در دادگاه های دادگستری طرح نمایند. حکم این ماده در مورد بنیادها و موسسات خیریه و اماکن مذهبی اسلامی نیز جاری است .
- ماده ۱۶- در مورد اراضی که برای احداث مراکز آموزشی یا درمانی وقف می شود در صورتی که متولی بدون عذر موجه در مدت مناسب با تشخیص سازمان اقدام موثری برای احداث آن مراکز نکند و الزام متولی هم به انجام آن ممکن نباشد سازمان می تواند حسب مورد آن اراضی را در اختیار وزارت آموزش و پرورش ، وزارت بهداشت ، سازمان بهزیستی ، هلال احمر محل یا سازمان دیگری که وظایف آن متناسب با اهداف اوقاف باشد قرار دهد تا اقدام لازم به عمل آورند .
- ماده ۱۷- آیین نامه های اجرایی این قانون و کیفیت تحقیق در شعب تحقیق با پیشنهاد سازمان به تصویب هیات وزیران خواهد رسید .
- ماده ۱۸- کلیه قوانین و مقرراتی که با این قانون مغایرت دارد از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون لغو می گردد .

قانون راجع به اراضی دولت و شهرداری ها و اوقاف و بانکها - مصوب ۸ ۶ ۱۳۳۵

- ماده واحده- ۱- هرگاه دولت یا شهرداری تشخیص دهد که در تهران و اطراف آن از میدان سپه تا شعاع صد کیلومتر از هر سمت از طرف افراد یا اشخاص حقوقی نسبت به اراضی متعلق به دولت که در دفتر رقبات ثبت است و اراضی شهرداری و نیز اراضی اوقاف و اراضی متعلق به بانک کشاورزی یا بانک ساختمانی و مسیل ها و تپه ها و اراضی موات و اراضی بایر بلامالک تجاوز شده و بدون داشتن حق آن اراضی و یا مسیل ها و تپه های موات و یا اراضی بایر بلامالک را ثبت کرده اند و بر اثر انقضا مدت اعتراض و یا به علت صدور سند مالکیت به نام متجاوز و یا ایادی متلقای آنها طرح دعوی در مراجع صلاحیت دار ممکن نیست به تقاضای دولت یا شهرداری یا اداره اوقاف و یا بانکهای کشاورزی و ساختمانی و یا دادستان شهرستان موضوع در هیاتی مرکب از رییس دیوان عالی کشور و دادستان کل و یکی از روسای شعب دیوان کشور به انتخاب رییس دیوان عالی کشور و رییس کل دادگاه های استان مرکز و مدیر کل بازرسی کشور در ظرف یکسال از تاریخ تصویب این قانون (در کمیسیون دادگستری مشترک مجلسین) طرح خواهد شد .
- هیات مزبور با مراجعه به سوابق و پرونده ها و تحقیقاتی که برای رسیدگی لازم بداند در صورتی که تجاوز به حق دولت یا شهرداری یا اداره اوقاف یا بانک های مذکور فوق و اراضی و مسیل ها و تپه های موات نامبرده را احراز کند به ترتیب ذیل عمل خواهد کرد
- الف- هرگاه متقاضی ثبت اراضی یا متجاوز اصلی اراضی و مسیلها و تپه های مذکور را به دیگری منتقل نکرده باشد رای به پرداخت اعلی القیم بهای اراضی مذکور از تاریخ تجاوز تا تصویب این قانون خواهد داد .
- ب- هرگاه متقاضی ثبت و یا متجاوز اصلی در اراضی و تپه های مذکور مسیلها تا

تاریخ تصویب این قانون احداث ساختمان نموده باشد در آن صورت هیات با در نظر گرفتن قوانین احیا اراضی موات رای به پرداخت قیمت فعلی زمین در تاریخ تصویب این قانون خواهد داد.

ج- هرگاه متقاضی ثبت یا متجاوز اصلی اراضی و مسیل ها و تپه های مذکور را به دیگری منتقل کرده باشد هیات رای به پرداخت قیمت اراضی و مسیل ها و تپه های مذکور طبق قیمت واگذاری خواهد داد مگر آنکه تشخیص دهد که قیمت واگذاری کمتر از قیمت واقعی بوده که در آن صورت رای به پرداخت قیمت واقعی به تشخیص یکی از روسای بانکهای کشاورزی یا رهنی یا ساختمانی در غیر مورد مربوط به ادعای خودشان خواهد داد. رای این هیات نسبت به موارد فوق قطعی و لازم الاجرا است. حقوق دولت یا شهرداری یا بانک ها یا اداره اوقاف و حقوق عامه از انقد دارایی متجاوز طبق مقررات اسناد لازم الاجرا استیفا خواهد شد و اگر اراضی مورد تجاوز تمام یا قسمتی از آن در تصرف متجاوز باقی مانده باشد و پیشنهاد تسلیم عین زمینی را در مقابل قیمتی که هیات تعیین کرده نماید قبول می شود.

د - اقدام به عملیات اجرایی به تقاضای دولت و یا شهرداری و بانکهای کشاورزی و ساختمانی و دادستان شهرستان تهران توسط اجرای دادگستری و زیر نظر رییس هیات رسیدگی انجام خواهد شد.

ه - وجوه اراضی حاصل از اجرای بند اول ماده واحد به استثنای وجوه اراضی متعلق به شهرداری و بانک کشاورزی و موقوفات به عنوان سرمایه در اختیار بانک ساختمانی قرار خواهد گرفت.

و - وزیر دادگستری مکلف است هر سه ماه یکبار گزارش کامل اقدامات هیات رسیدگی مذکور را به کمیسیون مشترک قوانین دادگستری تسلیم نماید.

ز - نقل و انتقالاتی که از تاریخ تقدیم این لایحه به مجلس سنا تا خاتمه رسیدگی هیات مذکور توسط متجاوزین و ایادی متلقای آن به هر عنوان به عمل آمده باشد معتبر نخواهد بود.

ح - اشخاصی که طبق مقررات بند اول ماده واحد محکوم به پرداخت مبلغی می شوند در صورتی که تا ده روز از تاریخ صدور رای حاضر به پرداخت محکوم به نشوند توقیف می شوند مدت توقیف این اشخاص مجموعاً از پنج سال تجاوز نخواهد کرد و عرض حال اعسار از آنها پذیرفته نمی شود.

۲- برای خاتمه دادن به اختلافات موجود بین افرادی که تا تاریخ تصویب این قانون تقاضای ثبت ملک را کرده اند و به تقاضای ثبت آنان اعتراضی در مدت قانونی نشده باشد و یا اگر اعتراضی شده منجر به صدور حکم قطعی گردیده و یا دارندگان سند اراضی شهر تهران از یک طرف و اشخاصی که بدون اجازه مالکین ساختمانی در اراضی مزبور نموده و متصرف می باشند از طرف دیگر مقرر می گردد هیات مرکزی مرکب از معاون اول دادستان کل و رییس دادگاه های شهرستان مرکز و مدیر کل ثبت به اختلافات مزبور با توجه به اوضاع و احوال و استطاعت هر یک از طرفین به طور کدخدامنشی رسیدگی نموده یا رای به پرداخت بهای عادلانه اراضی متصرفی حین تصرف و اجرت المثل سنواتی اراضی تا تاریخ صدور رای هیات توسط متصرفین به مالکین می دهد و یا به تقاضای مالکین ضمن صدور رای به پرداخت بهای اعیانی در تاریخ تصویب این قانون از طرف مالک به متصرف رای به خلع ید از متصرف نیز خواهد داد. این حکم قطعی و غیر قابل اعتراض است.

الف - متصرفین اعیانی های فوق باید شخصا ساکن اراضی مزبور بوده و در صورتی که بخواهند از مقررات این قانون استفاده نمایند منتهی ظرف دو ماه از تاریخ اجرای این قانون درخواست خود را باید در قبال اخذ رسید به دفتر دادگاه شهرستان تهران تسلیم دارند و الا به تقاضای مالک طبق قسمت اخیر بند ۲ اقدام خواهد شد.

ب - اراضی موضوع بند ۲ این قانون وقتی به ملکیت قطعی متصرفین فعلی در خواهد آمد که کلیه بدهی خود را از

بابت قیمت عرصه پرداخته باشند.

ج- اشخاصی که پس از تاریخ تسلیم لایحه اراضی موات از طرف دولت به مجلس سنا به تصرف و یا غصب اراضی دیگران در شهر تهران و حومه پرداخته باشند از مقررات بند ۲ این قانون استفاده نمی کنند و اگر این اشخاص پس از ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه مالک باز هم به تصرفات غاصبانه خود ادامه دهند مشمول بند ۴ ماده واحده خواهند بود.

- ۳- در شهرستان هایی که وزارت دادگستری اجرای مقررات این قانون را لازم بداند می تواند طبق مقررات خاصی که از تصویب کمیسیون مشترک قوانین دادگستری مجلسین خواهد گذشت اقدام نماید.
- ۴- اشخاصی که بعد از تاریخ تصویب این قانون نسبت به اراضی دولت یا بانک های دولتی یا اوقاف یا شهرداری و یا اراضی موات بدون رعایت قوانین احیا اراضی موات یا مردم (با شکایت مدعی خصوصی) تجاوز کرده و تصرفاتی در آن بنمایند رأساً از طرف دادستان مورد تعقیب واقع و علاوه بر خلع ید از آنها به مجازات از دو ماه تا شش ماه حبس محکوم خواهد شد.
- ۵- در رسیدگی هیات های مذکور در این قانون رعایت تشریفات آیین دادرسی ضروری نیست و تصمیمات آنها با اکثریت آرا معتبر خواهد بود.
- ۶- وزارت دادگستری مامور اجرای این قانون است.

قانون راجع به اصلاح قانون اراضی دولت و شهرداری ها و اوقاف و بانکها - مصوب ۲۰ ۹ ۱۳۳۹

ماده ۱- به دادخواست هایی که طبق بند یک لایحه قانونی مصوب ۸ شهریور ماه ۱۳۳۵ و لایحه قانونی مصوب ۲۵ شهریور ماه ۱۳۳۵ و لایحه مصوب آبان ماه ۱۳۳۵ و لایحه ۱۶۱۱۳۵ به هیات های مذکور در آن لوایح تسلیم گردیده و تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون منتهی به صدور حکم نگردیده با توجه به مفاد و مقررات آن لایحه آن قسمت که به هیات پنج نفری مرکز تسلیم شده در یک یا چند هیات که هر یک مرکب خواهد بود از یک نفر از روسا یا مستشاران دیوان عالی کشور که سمت ریاست هیات را خواهد داشت و دو نفر از روسا یا مستشاران دادگاه استان و قسمتی که به هیات های شهرستانها تسلیم گردیده در مرکز استانهای مربوط در یک یا چند هیات که هر یک مرکب خواهد بود از یک نفر رییس شعبه دادگاه استان که سمت ریاست هیات را خواهد داشت و یک نفر مستشار دادگاه مزبور و یک نفر رییس شعبه دادگاه شهرستان رسیدگی و قطع و فصل خواهد شد.

تبصره- مقامات مذکور در لوایح قانون فوق الذکر که دادخواست های فوق را داده اند مکلفند ظرف ۶ ماه از تاریخ اجرای این قانون با نظر مشاورین حقوقی به کلیه دادخواست ها مجددا رسیدگی نمایند و چنانچه تشخیص دهند دادخواست های مزبور مستند به دلایل و موجه نبوده و دعاوی آنان قابل پیشرفت نیست دادخواست های خود را استرداد نمایند.

ماده ۲- رییس شعبه اول هیات های فوق الذکر سمت ریاست کل هیات را داشته و دادخواست ها را به شعبه ارجاع خواهند نمود.

ماده ۳- وزارت دادگستری به تعداد کافی عضو علی البدل از بین قضات دادگاه استان مرکز برای هیاتهای مرکز و

از بین قضاات دادگاه شهرستان مرکز استان برای هیات های شهرستانها تعیین خواهد کرد اعضا علی البدل وقتی شرکت در رسیدگی می نمایند که اعضا اصلی طبق آیین دادرسی مدنی مردود و یا به علت بیماری معذور از انجام وظیفه باشند.

ماده ۴ - هیات های مزبور با مراجعه به سوابق و پرونده ها و با توجه به مدارک و مستندات طرفین و تحقیقاتی که لازم بدانند در صورتی که تجاوز به حق دولت یا شهرداری یا اوقاف عامه یا بانکها را در اراضی و مسیل ها و تپه های مذکور در لوایح قانونی ۸ شهریور و ۲۵ شهریور و ۲۱ آبان ۱۳۳۵ احراز کنند به ترتیب زیر عمل خواهند نمود.

الف- هرگاه متقاضی ثبت و یا متجاوز اصلی اراضی و مسیلها و تپه های مزبور را به دیگری منتقل کرده باشد رای به رد اراضی و مسیلها و تپه ها و اصلاح سند مالکیت (در صورت صدور سند مالکیت) خواهد داد.

ب- هرگاه متقاضی ثبت یا متجاوز اصلی در اراضی و مسیلها و تپه های مزبور تا تاریخ تصویب لوایح مزبور (بر حسب مورد ۸۶۳۵ یا ۲۵۶۳۵ یا ۲۱۸۳۵) احداث ساختمان نموده باشد در

آن صورت هیات رای به پرداخت قیمت اراضی در تاریخ تصویب لوایح مزبور خواهد داد مگر آنکه در مورد اراضی موات یا بایر بلا مالک متجاوز آن اراضی را طبق قانون مدنی قبل از تاریخ تصویب لوایح مزبور احیا کرده باشد که در این صورت آن مقدار از اراضی که احیا شده به ملکیت او شناخته خواهد شد.

تبصره - حکم به پرداخت قیمت در صورتی صادر می شود که مساحت مورد ادعا بیش از ده برابر مساحت زمین زیر بنا نباشد اگر مساحت مورد ادعا بیش از ده برابر زمین زیر بنا باشد نسبت به قسمت زاید هیات طبق قسمت (الف) ماده ۴ رای به رد عین و یا اصلاح سند مالکیت صادر خواهد نمود و در صورت اخیر تفکیک آن قسمت از زمین که معادل ده برابر اراضی زیر بناست و برای استفاده از ساختمان ضرورت دارد به عهده خود هیات خواهد بود.

ج- هرگاه متقاضی ثبت یا متجاوز اصلی اراضی و مسیل ها و تپه های مذکور را به دیگری منتقل کرده باشد هیات رای به قیمت واگذاری خواهد داد مگر آنکه تشخیص دهد قیمت واگذاری کمتر از قیمت واقعی در تاریخ انتقال بوده که در آن صورت رای به پرداخت قیمت واقعی به تشخیص یکی از بانکهای کشاورزی یا رهنی یا ساختمانی در غیر مورد مربوط به ادعای خودشان خواهد داد.

د - در مورد بند (ج) هرگاه اراضی مذکور در قانون اراضی دولت و شهرداریها مصوب سال ۱۳۳۵ و اصلاحی سال ۱۳۳۹ تا تاریخ تقدیم این لایحه به صورت موات یا بایر اعم از اینکه محصور شده یا نشده باقیمانده باشد و مورد حکم قطعی هیات های مربوط واقع نشده باشد دولت و سازمانهای مذکور در قانون می توانند هر یک در مورد خاص خود از تاریخ تصویب این قانون تا حداکثر یکسال نسبت به استرداد عین زمین موضوع پرونده های طرح شده در هیات های رسیدگی از هیات، تقاضای صدور حکم نمایند . هیات علاوه بر اصدار رای طبق بند مذکور علیه متجاوز اصلی یا وراث آنها و یا متقاضی ثبت حکم به رد عین اراضی علیه آخرین منتقل الیه صادر می نماید .

در این صورت آخرین منتقل الیه مستحق دریافت قیمتی است که طبق سند رسمی انتقال به فروشنده پرداخته است به اضافه (نه) درصد بهره در سال از تاریخ آخرین سند انتقال تا تاریخ پرداخت و ادارات ثبت اسناد و املاک مکلفند سند مالکیت این قبل اراضی را به نام سازمانهای مذکور صادر و یا اصلاح نمایند .

منتقل الیه نیز می تواند برای مطالبه خسارات حاصل از معامله زمین علیه ناقل در دادگاه اقامه دعوی نماید . تبصره ۱ - در صورتی که انتقال به صورت صلح یا هبه غیر معوض یا موارد مشابه آن انجام گرفته باشد

قیمت واقعی روز انتقال به تشخیص کارشناس به اضافه نه درصد بهره احتساب و به منتقل الیه پرداخت گردد.

تبصره ۲ - منظور از آخرین سند انتقال رسمی در این بند سندی است که قبل از اول آذر ماه سال یک هزار و سیصد و چهل و هفت (۱۳۴۷) تنظیم گردیده باشد.

هرگاه پس از تاریخ مذکور نقل و انتقالی واقع شده باشد هر یک از ایادی بعدی نسبت به مبلغی که به یاد قبلی خود اضافه پرداخته است از طریق محاکم عمومی حق مطالبه خواهد داشت.

تبصره ۳ - آرایه که در فاصله تقدیم این لایحه به مجلس و تصویب نهایی آن از طرف هیاتها دایر به موات یا بایر بودن بنفع سازمانهای مذکور در قانون صادر می گردد مشمول مقررات این قانون بوده و دولت و سازمان های مذکور در قانون می توانند با معرفی منتقل الیه از هیات صادر کننده رای با رعایت بند (د) این قانون درخواست استرداد عین زمین را بنمایند و هیات های رسیدگی رای به استرداد عین زمین صادر خواهند نمود.

تبصره ۴ - نقل و انتقالی که نسبت به اراضی موضوع بند (ح) (قانون اصلاحی اراضی دولت و شهرداریها و اوقاف و بانکها مصوب سال ۱۳۳۹ تا تاریخ تقدیم این لایحه به مجلس شورای ملی صورت گرفته است تا هزار مترمربع از شمول مقررات این قانون معاف خواهد بود ولی در این مورد با متقاضی ثبت یا متجاوز اصلی یا وراث آنها طبق بند (ج) ماده ۴ قانون مصوب سال ۱۳۳۹ رفتار خواهد شد.

استحقاق استفاده از این تبصره برای هر شخص فقط نسبت به یک قطعه زمین می باشد در صورتی که مساحت زمین مورد انتقال بیش از هزار متر باشد انتخاب هزار متر مربع مذکور در این تبصره با دولت و سازمان های مذکور در این قانون می باشد.

تبصره ۵ - سازمان مسکن می تواند این قبیل اراضی و سایر اراضی موات یا بایر که به نام دولت به ثبت رسانیده یا بعدا به ثبت خواهد رساند و همچنین اراضی خالصه موضوع بند (ب) ماده ۷ قانون انحلال خالصات مصوب سال ۱۳۴۶ را طبق اساسنامه خود به فروش رسانده و وجوه حاصل را صرفا به مصرف تهیه مسکن و آپارتمان و خانه های سازمانی و مدرسه با رعایت فضای سبز و پارک متناسب و تاسیسات و لوازم آنها برساند.

سازمان مسکن همچنین می تواند حداکثر تا ده درصد از وجوه حاصل را به مصرف تقسیم و حفاظت و نگهداری اراضی و مخارج مربوط در تهران و شهرستانها برساند.

ماده ۵ - هرگاه در احکام هیات های مذکور در ماده یک اشتباهات مذکور در ماده ۱۸۹ آیین دادرسی مدنی (۱) رخ داده باشد ذینفع می تواند از هیات تقاضای تصحیح حکم را بنماید.

ماده ۶ - الف - نقل و انتقالی که تا تاریخ اعلام ثبت کل به دفاتر اسناد رسمی راجع به تقدیم دادخواست از طرف موسسات مذکور در بند ۱ ماده واحده قانون اراضی دولت و شهرداری ها و اوقاف و بانکها مصوب ۶۸ ۱۳۳۵ به عمل آمده باشد معتبر است .

ب - نقل و انتقالی که از تاریخ اعلام ثبت کل به دفاتر اسناد رسمی تا تاریخ تقدیم این لایحه به مجلس شورای ملی به عمل آمده باشد تا یک هزار مترمربع معتبر است و مازاد بر آن تا خاتمه رسیدگی و صدور حکم از طرف هیاتهای مذکور به هر عنوان به عمل آمده باشد نافذ نخواهد بود و دفاتر اسناد رسمی از انجام این نوع معاملات ممنوع خواهند بود.

استحقاق استفاده از این بند برای هر شخص فقط نسبت به یک قطعه زمین می باشد و شامل قطعات مختلف در پلاکهای متعدد نیست.

در صورتی که مساحت زمین مورد انتقال بیش از یک هزار مترمربع باشد انتخاب یک هزار مترمربع مذکور در

این بند با تراضی منتقل‌الیه و حسب مورد با سازمانهای مذکور در این قانون است و در صورت عدم تراضی با رای هیات های سه نفری پیش بینی شده در این قانون خواهد بود.

تبصره ۱۰ - در صورتی که زمین مورد انتقال بیش از یک هزار متر مربع باشد منتقل‌الیه تا پیش از اول بهمن ماه ۱۳۴۹ در آن احداث باغ کرده باشد آن قسمت از زمین که به صورت باغ در آمده نیز به ملکیت او شناخته خواهد شد.

حل اختلاف در مورد احداث باغ با هیاتهای سه نفری است .

تبصره ۲ - هرگاه زمین مورد انتقال بیش از یک هزار متر مربع باشد و منتقل‌الیه تا پیش از اول بهمن ماه ۱۳۴۹ در آن احداث ساختمان کرده باشد تا ده برابر مساحت زمین زیر بنا نیز به ملکیت او شناخته می شود. در صورت عدم تراضی با سازمانهای ذینفع تفکیک آن قسمت از زمین به عهده هیات های سه نفری است.

ج- نسبت به اراضی که از طرف سازمانهای مذکور در این قانون در مهلت مقرر اقدام به تقدیم دادخواست شده ولی در اعلام مراتب به دوایر ثبت و یا به دفاتر اسناد رسمی نسبت به مشخصات و موقعیت بعضی از آن اراضی اشتباهاتی رخ داده و معاملاتی انجام گردیده است نقل و انتقالات مذکور معتبر شناخته می شود.

د - در کلیه موارد مذکور در بندهای الف و ب تبصره های آن و بند ج با متقاضیان ثبت یا متجاوزین اصلی طبق بند ج ذیل ماده ۴ رفتار خواهد شد.

ه - اقداماتی از قبیل استرداد دعوی یا توافق یا منتقل‌الیهیم یا صلح حقوق که از طرف سازمانهای مذکور در بند یک ماده واحده قانون اراضی دولت و شهرداری ها و اوقاف و بانکها مصوب ۸۶۳۵ تاکنون به عمل آمده معتبر شناخته می شود و نیز آنچه از اراضی موضوع این قانون که مورد حکم هیاتهای پنج نفری یا سه نفری قرار گرفته از شمول مقررات فوق مستثنی است.

و - سازمانهای مذکور در این قانون مکلفند ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ اخطار به رفع نقص دفاتر هیاتهای سه نفری اقدام به رفع نقص از دادخواستهای خود بنمایند والا هیات های سه نفری اقدام به صدور رای یا قرار رد دادخواست خواهند نمود.

ماده ۷ - حقوق دولت یا شهرداری یا بانک ها یا موقوفات عامه از نقد دارایی متجاوز طبق مقررات اسناد لازم الاجرا به تقاضای محکوم له و توسط اجراءگاه شهرستان استیفا خواهد شد.

ماده ۸ - اشخاصی که به پرداخت وجوهی محکوم می شوند در صورتی که تا یک ماه از تاریخ ابلاغ اجرائیه حاضر به پرداخت محکوم به نشوند در از اهر هزار ریال از محکوم به یک روز توقیف می شوند مگر اینکه اعسار آنها ثابت شود و در هر صورت مدت توقیف از پنج سال تجاوز نخواهد کرد.

ماده ۹ - هیات های مذکور جز در مورد ابلاغ اوراق ملزم به رعایت تشریفات آیین دادرسی نیستند.

ماده ۱۰ - در صورتی که اشکالاتی راجع به مفاد احکام صادر به موجب این قانون و یا

احکامی که طبق لوایح قانونی مذکور صادر گردیده برای هر یک از طرفین یا اداره اجرا پیش آید هر یک می توانند از هیات تقاضای رفع اشکال نمایند.

ماده ۱۱ - در کلیه موارد فوق هرگاه هیات های مزبور ارجاع امر را به کارشناس لازم بدانند می توانند به یکی از بانکهای کشاورزی یا رهنی و یا ساختمانی در غیر مورد مربوط به ادعای خودشان و یا طبق آیین دادرسی مدنی به یکی از کارشناسان رسمی رجوع نمایند.

تبصره - در صورتی که کارشناسی به یکی از بانک ها ارجاع گردد بانکها حق ندارند جز

هزینه واقعی انجام شده برای انجام عمل هزینه دیگری دریافت دارند و تعرفه کارشناسی طبق آیین نامه وزارت دادگستری در این مورد رعایت نخواهد شد.

ماده ۱۲ - برای خاتمه دادن به اختلاف موجود بین افرادی که تا تاریخ تصویب لایحه قانونی مصوب ۱۳۳۵ ۶ ۸ کمیسیون دادگستری مجلسین در اراضی شهر تهران تقاضای ثبت ملک را کرده اند و نسبت به تقاضای ثبت آنان اعتراض در مدت قانونی نشده باشد و یا اگر اعتراض شده منجر به صدور حکم قطعی گردیده و یا دارندگان سند اراضی شهر مزبور از یک طرف و اشخاصی که بدون اجازه مالکین ساختمانهایی در اراضی مزبور نموده و متصرف می باشند مقرر می گردد هیاتی مرکب از یک نفر از دادیاران دیوانعالی کشور به انتخاب وزیر دادگستری و رییس کل دادگاه شهرستان مرکز و مدیر کل ثبت یا معاون ثبت کل به اختلافات مزبور با توجه به اوضاع و احوال استطاعت هر یک از طرفین به طور کدخدامنشی رسیدگی نموده یا رای به پرداخت بهای عادلانه اراضی متصرف حین تصرف و اجرت المثل سنواتی اراضی تا تاریخ صدور رای هیات توسط متصرفین به مالکین بدهد و یا به تقاضای مالکین ضمن صدور رای به پرداخت بهای اعیانی در تاریخ تصویب لایحه قانونی مصوب ۱۳۳۵ ۶ ۸ از طرف مالک به متصرف رای به خلع ید از متصرف بدهد و این حکم قطعی و غیر قابل اعتراض است.

تبصره - متصرفین اعیانی های اراضی امامیه (مفت آباد) در صورتی که در مدت های مقرر در شق الف بند ۲ ماده واحده قانونی اراضی دولت و شهرداری ها و اوقاف و بانک ها مصوب هشتم شهر یورماه سال ۱۳۳۵ و تبصره الحاقی به ماده واحده مذکور مصوب ۱۶ بهمن سال ۱۳۳۵ به جهتی از جهات موجه موفق به تقدیم دادخواست نشده باشند اگر قبل از تاریخ تصویب قانون مصوب هشتم شهر یورماه ۱۳۳۵ شخصا در زمین های مورد بحث با احداث اعیانی تصرف داشته اند در صورتی که اراضی مورد تصرف و سکونت مجموعاً از سیصد متر تجاوز ننماید می توانند منتهی ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون دادخواست خود را در قبال اخذ رسید به دفتر هیات سه نفری تسلیم نمایند والا به تقاضای مالک طبق قسمت اخیر ماده فوق اقدام خواهد شد.

مفهوم جمله (اشخاصی که بدون اجازه مالکین ساختمان هایی در اراضی مزبور نموده و متصرف می باشند) مذکور در بند ۲ ماده واحده نامبرده مصوب هشتم شهر یور ماه سال ۱۳۳۵ اعم است از اشخاصی که بدون اجازه مالک تمام زمین یا بدون اجازه شریک یا شرکا خود در ملک مشاع ساختمان کرده اند و شق اخیر شامل دادخواست هایی می شود که در مدت قانونی به هیات سه نفری داده شده است.

ماده ۱۳ - متصرفین اعیانی های مذکور در ماده قبل باید شخصا ساکن اراضی مزبور بوده و در صورتی از مقررات این قانون استفاده خواهند نمود که ظرف دو ماه از تاریخ اجرا لایحه قانونی مصوب ۱۳۳۵ ۶ ۸ کمیسیون مشترک دادگستری مجلسین دادخواست خود را در قبال اخذ رسید به دفتر دادگاه شهرستان تسلیم نموده باشند و الا به تقاضای مالک طبق قسمت اخیر ماده ۱۲ اقدام خواهد شد.

ماده ۱۴ - اراضی موضوع ماده ۱۲ این قانون وقتی به ملکیت قطعی متصرفین در خواهد آمد که کلیه بدهی خود را از بابت قیمت عرصه پرداخته باشند.

ماده ۱۵ - اشخاصی که پس از تاریخ تقدیم لایحه قانونی اراضی موات مصوب هشتم شهر یور ماه ۳۵ کمیسیون مشترک دادگستری مجلسین از طرف دولت مجلس سنا به تصرف و یا غصب اراضی دیگران در شهر تهران و حومه پرداخته باشند از مقررات ماده ۱۲ این قانون استفاده نمی کنند و اگر این اشخاص پس از ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه مالک باز هم به تصرفات غاصبانه خود ادامه دهند مشمول ماده ۱۶ این قانون خواهند بود.

ماده ۱۶ - اشخاصی که بعد از تاریخ تصویب لوایح قانونی مذکور فوق نسبت به اراضی دولت یا بانکهای مذکور یا اداره اوقاف یا شهرداری یا اراضی موات بلامالک بدون رعایت قوانین احیا اراضی موات یا مردم (در صورت شکایت مدعی خصوصی) تجاوز کرده و تصرفاتی در آن بنمایند از طرف دادستان مورد تعقیب واقع و علاوه بر خلع ید از آنها به مجازات حبس از دو ماه الی شش ماه محکوم خواهند شد. (۲)

ماده ۱۷ - هیات های مذکور در این قانون می توانند در غیر اوقات اداری نیز انجام وظیفه نمایند و وزارت دادگستری برای انجام امور اداری به تعداد لازم کارمندان دفتری در اختیار آنها خواهد گذاشت.

ماده ۱۸ - رسیدگی به درخواست هایی که به موجب لوایح قانونی مصوب ۳۵ ۶ ۸ و ۳۵ ۶ ۲۱ و ۳۵ ۸ ۱۶ و ۳۵ ۱۱ کمیسیون مشترک دادگستری مجلسین و با توجه به مفاد و مقررات لوایح مزبور تقدیم شده و تا تاریخ اجرا این قانون خاتمه نیافته است بر طبق این قانون به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۹ - وزارت دادگستری مأمور اجرای این قانون می باشد .

پاورقی ۱ - در حال حاضر وفق مقررات ماده ۳۰۹ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و ۱۱۲ ۱۳۷۹ عمل می شود

ماده ۳۰۹ - هرگاه در تنظیم و نوشتن رای دادگاه سهو قلم رخ دهد مثل از قلم افتادن کلمه ای یا زیاد شدن آن و یا اشتباهی در محاسبه صورت گرفته باشد تا وقتی که از آن درخواست تجدیدنظر نشده، دادگاه رأسا یا به درخواست ذی نفع، رای را تصحیح می نماید. رای تصحیحی به طرفین ابلاغ خواهد شد. تسلیم رونوشت رای اصلی بدون رونوشت رای تصحیحی ممنوع است .

حکم دادگاه در قسمتی که مورد اشتباه نبوده در صورت قطعیت اجرا خواهد شد.

۲- این ماده به استناد ماده واحده قانون اصلاح ماده ۲۶۴ قانون مجازات عمومی مصوب ۹ تیر ماه ۱۳۵۴ نسخ گردید.

لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امانا و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد

ماده ۱ - به منظور جلوگیری از هر گونه تضییع حق در موقوفات کشور و تنظیم اسناد و قرار داد اجاره و تعیین اجاره بهای عادلانه املاک استیجاری و متصرفی موقوفه از این تاریخ کلیه اسناد و قراردادها (اعم از عادی و رسمی) منعقد بین اوقاف و مستاجرین در موقوفات عامه نظیر املاک مزروعی و باغات و اراضی و مستغلات و مستحقات شهری و روستایی فسخ و به این قبیل مستاجرین و سایر اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی که به هر نحوی از انحا در حال حاضر املاک موقوفه را متصرف می باشند اخطار می شود که در ظرف مدت ۳ ماه از تاریخ تصویب این لایحه جهت روشن نمودن وضع املاک استیجاری و متصرفی خود و تادیه اجاره بهای گذشته و تنظیم اسناد جدید اجاره به نرخ عادلانه روز به اداره اوقاف محل وقوع ملک مراجعه نمایند. در صورت عدم مراجعه و انقضای مهلت مقرر اداره اوقاف از ادامه استفاده و تصرفات غیر قانونی آنها جلوگیری و با خلع ید از مستاجر یا متصرف با رعایت صرفه موقوفه آن را به اشخاص متقاضی واگذار خواهد نمود و کلیه مطالبات موقوفه را نیز از مستاجر یا متصرف قبلی و یا از

محل فروش و واگذاری اعیانی متعلق به آنها دریافت می‌دارد.

تبصره - ترتیب تنظیم اجاره نامه و میزان اجاره بهای عادله روز براساس آیین نامه ای خواهد بود که ظرف ۱۵ روز از تاریخ تصویب این قانون از طرف سازمان اوقاف تهیه و به تصویب هیات وزیران خواهد رسید.

ماده ۲ - به منظور حسن اداره اماکن متبرکه مذهبی اسلامی کشور و مساجد از طریق انتخاب هیات امنای جدید از اشخاص واجد صلاحیت که مراتب تقوی و امانت آنان مورد تایید و قبول باشد و تجدید انتخاب متولیان و امنا و نظار که از طرف سازمان اوقاف منصوب خواهند شد از این تاریخ کلیه اعضا هیات امنا مذکور و متولیان و امنا و نظار مربوطه از سمت خود معزول و از هر گونه دخل و تصرف در اموال اماکن مورد تصدی ممنوع می‌گردند و مکلفند تا انتخاب و تعیین متولیان و امنا و نظار جدید کلیه اموال و وجوه دریافتی و اسناد و مدارک موقوفه و اماکن مربوطه را به طور امانی حفظ و نگهداری نموده و به محض صدور ابلاغ و معرفی اعضای جدید عینا طبق صورت جلسه با نظر اوقاف محل تحویل نمایند.

تبصره - تجدید انتخاب و انتصاب متولیان و امنا و نظار قبلی بلامانع است و اداره امور موقوفه تا انتخاب اعضای جدید به عهده اداره اوقاف محل خواهد بود.

ماده ۳ - سازمان اوقاف می‌تواند با کسب نظر مشورتی شورای امنا و نظار هر حوزه اوقافی از بین اشخاص علاقمند و ذیصلاح مذکور در فوق نسبت به تشکیل و تعیین هیات امنا و انتخاب متولیان و نظار جهت کلیه اماکن متبرکه مذهبی اسلامی اقدام لازم را به عمل آورد. هیات امنا این قبیل اماکن حداقل سه نفر و حداکثر پنج نفر خواهند بود که پس از انتخاب و صدور ابلاغ انجام وظیفه خواهند نمود. صدور ابلاغ و احکام مزبور نیازی به تصویب شورای عالی اوقاف نخواهد داشت.

تبصره ۱ - در هر حوزه اوقافی که شورای مشورتی امنا و نظار تشکیل نشده باشد جلب نظر و تصویب شورای عالی اوقاف ضروری است.

تبصره ۲ - در مورد تعیین هیات امنا و انتخاب متولیان و نظار جهت مساجد، سازمان اوقاف لایحه دیگری تهیه و پس از تصویب هیات وزیران به شورای انقلاب اسلامی تقدیم می‌نماید.

ماده ۴ - تصمیمات متخذه از طرف سازمان اوقاف نسبت به اجرای مفاد این لایحه قانونی قطعی و لازم الاجرا است.

قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه

ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون کلیه موقوفات عام که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمده باشد به وقفیت خود برمی‌گردد و اسناد مالکیت صادر شده باطل و از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره ۱ - پس از ابطال سند مالکیت در مواردی که موقوفه قابل اجاره باشد و متصرف تقاضای اجاره کند با رعایت مصلحت وقف و حقوق مکتسبه متصرف قرار داد اجاره با متصرف تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲ - کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع

موقوفات عام مصوب ۱/۱۳۵۰ و سایر مراحل اصلاحات ارضی به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف بامتصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می شود و جوهی که قبلا از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخته شده بابت اهدائی دولت به موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین به متصرف اجرت المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاتر و کسر یا اضافه آن محاسبه خواهد گردید.

تبصره ۳ - کسانی که زمین یا خانه موقوفه‌ای را بدون اطلاع از وقفیت از اشخاص حقیقی یا حقوقی خریداری نموده و به موجب این قانون اسناد مالکیت آن باطل می شود می توانند برای دریافت خسارت وارده به فروشنده رجوع نمایند، در صورتی که متصرف طبق تبصره ۱ این قانون تقاضای اجاره نماید سازمان اوقاف می تواند از تاریخ تصویب این قانون با متصرف تنظیم اجاره نماید.

تبصره ۴ - در کلیه موارد مذکور در تبصره‌های فوق در صورتی که متصرف و یا زارع صاحب نسق در مواعیدی که به وسیله واحدهای اوقافی تعیین و کتبا به آنان ابلاغ می نماید ظرف مدت ۳۰ روز از تاریخ رویت نامه اوقاف از تنظیم سند اجاره با موقوفه خودداری نمایند سازمان می تواند موقوفه را به اشخاص داوطلب اجاره دهد. بدیهی است در این صورت متولی و اوقاف باید چنانچه متصرف و یا زارع صاحب نسق حقوق مکتسبه داشته باشد بهای آن را به متصرف و یا زارع صاحب نسق با نظر کارشناس پرداخت نمایند در صورت بروز اختلاف فیما بین طرفین، موضوع به مراجع قضائی احاله و محاکم مکلفند این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و تعیین تکلیف نمایند.

تبصره ۵ - اراضی و املاکی که در تصرف و مالکیت کشاورزان و مالکین محلی بوده و در اثر اجرای سیاست‌های غلط و یا زورمندانه سلاطین بدون مجوز شرعی از مالکیت آنان خارج شده ولی اراضی کماکان در تصرف مالکین مذکور می باشد و سپس من غیر حق در مالکیت موقوفات و آستان قدس رضوی درآمده و توسط مالکین هیچگونه سند وقفیت اعم از عادی و رسمی تنظیم نشده و یا هر دلیل معتبر شرعی و قانونی وجود نداشته باشد و همچنین املاکی که در تصرف اشخاص بوده و سند رسمی دارند ولی ادعای وقفیت نسبت به آنها شده است در صورتی که دلایل معتبری دال بر صحت وقف وجود نداشته باشد از شمول حکم ماده واحده خارج و هرگونه تصمیم و اقدامی که در مورد اراضی فوق الذکر انجام شده از درجه اعتبار ساقط و کان لم یکن می گردد و در صورت بروز اختلاف، در هر دو مورد دادگاه صالح رسیدگی خواهد نمود.

تبصره ۶ - آن دسته از اراضی و املاک و جنگل‌ها و مراتع و اراضی منابع ملی که مشمول ماده (۱) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۲۵/۵/۱۳۴۶ و اصلاحات بعدی آن و قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی مصوب ۱۳۷۱/۷/۵ قرار گیرد مشمول ماده واحده مذکور نبوده و موقوفه تلقی نمی شود مگر در مورد حریم موقوفات و اراضی‌ای که قبل از تاریخ ۱۶/۱۲/۱۳۶۵ احیاء شده باشد.

تبصره ۶ - در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد بایستی به نظر واقف عمل شود.
تبصره ۷ - کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره‌های آن لغو و کان لم یکن می باشد. وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف موظفند آئین‌نامه اجرائی این قانون را ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب هیات دولت به اجراء در آورند.
قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و شش تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ بیست و پنجم بهمن

ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و یک مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۲ به تایید شورای نگهبان رسیده است.

قانون راجع به اراضی دولت و شهرداری ها و اوقاف و بانکها

ماده واحده - ۱ - هرگاه دولت یا شهرداری تشخیص دهد که در تهران و اطراف آن از میدان سپه تا شعاع صد کیلومتر از هر سمت از طرف افراد یا اشخاص حقوقی نسبت به اراضی متعلق به دولت که در دفتر رقبات ثبت است و اراضی شهرداری و نیز اراضی اوقاف و اراضی متعلق به بانک کشاورزی یا بانک ساختمانی و مسیل ها و تپه ها و اراضی موات و اراضی بایر بلامالک تجاوز شده و بدون داشتن حق آن اراضی و یا مسیل ها و یا تپه های موات و یا اراضی بایر بلامالک را ثبت کرده اند و بر اثر انقضا مدت اعتراض و یا به علت صدور سند مالکیت به نام متجاوز و یا ایادی متلقای آنها طرح دعوی در مراجع صلاحیتدار ممکن نیست به تقاضای دولت یا شهرداری یا اداره اوقاف و یا بانکهای کشاورزی و ساختمانها و یا دادستان شهرستان موضوع در هیاتی مرکب از

رئیس دیوانعالی کشور و دادستان کل و یکی از روسای شعب دیوان کشور به انتخاب رئیس دیوانعالی کشور و رئیس کل دادگاه های استان مرکز و مدیرکل بازرسی کشور در ظرف یکسال از تاریخ تصویب این قانون (در کمیسیون دادگستری مشترک مجلسین) طرح خواهد شد.

هیات مزبور با مراجعه به سوابق و پرونده ها و تحقیقاتی که برای رسیدگی لازم بداند در صورتی که تجاوز به حق دولت یا شهرداری یا اداره اوقاف یا بانک های مذکور فوق و اراضی و مسیل ها و تپه های موات نامبرده را احراز کند به ترتیب ذیل عمل خواهد کرد

الف - هرگاه متقاضی ثبت اراضی یا متجاوز اصلی اراضی و مسیلها و تپه های مذکور را به دیگری منتقل نکرده باشد رای به پرداخت اعلی القیم بهای اراضی مذکور از تاریخ تجاوز تا تصویب این قانون خواهد داد.

ب - هرگاه متقاضی ثبت و یا متجاوز اصلی در اراضی و تپه های مذکور مسیلها تا تاریخ تصویب این قانون احداث ساختمان نموده باشد در آن صورت هیات با در نظر گرفتن قوانین احیا اراضی موات رای به پرداخت قیمت فعلی زمین در تاریخ تصویب این قانون خواهد داد.

ج - هرگاه متقاضی ثبت یا متجاوز اصلی اراضی و مسیل ها و تپه های مذکور را به دیگری منتقل کرده باشد هیات رای به پرداخت قیمت اراضی و مسیل ها و تپه های مذکور طبق قیمت واگذاری خواهد داد مگر آنکه تشخیص دهد که قیمت واگذاری کمتر از قیمت واقعی بوده که در آن صورت رای به پرداخت قیمت واقعی به تشخیص یکی از روسای بانکهای کشاورزی یا رهنی یا ساختمانی در غیر مورد مربوط به ادعای خودشان خواهد داد. رای این هیات نسبت به موارد فوق قطعی و لازم الاجرا است. حقوق دولت یا شهرداری یا بانک ها یا اداره اوقاف و حقوق عامه از انقد دارایی متجاوز طبق مقررات اسناد لازم الاجرا استیفا خواهد شد و اگر اراضی مورد تجاوز تمام یا قسمتی از آن در تصرف متجاوز باقی مانده باشد و

پیشنهاد تسلیم عین زمینی را در مقابل قیمتی که هیات تعیین کرده بنماید قبول می‌شود.

د - اقدام به عملیات اجرایی به تقاضای دولت و یا شهرداری و بانکهای کشاورزی و ساختمانی و دادستان شهرستان تهران توسط اجرای دادگستری و زیر نظر رییس هیات رسیدگی انجام خواهد شد.

ه - وجوه اراضی حاصل از اجرای بند اول ماده واحده به استثنای وجوه اراضی متعلق به شهرداری و بانک کشاورزی و موقوفات به عنوان سرمایه در اختیار بانک ساختمانی قرار خواهد گرفت.

و - وزیر دادگستری مکلف است هر سه ماه یکبار گزارش کامل اقدامات هیات رسیدگی مذکور را به کمیسیون مشترک قوانین دادگستری تسلیم نماید.

ز - نقل و انتقالاتی که از تاریخ تقدیم این لایحه به مجلس سنا تا خاتمه رسیدگی هیات مذکور توسط متجاوزین و ابادی متلقای آن به هر عنوان به عمل آمده باشد معتبر نخواهد بود.

ح - اشخاصی که طبق مقررات بند اول ماده واحده محکوم به پرداخت مبلغی می‌شوند در صورتی که تا ده روز از تاریخ صدور رای حاضر به پرداخت محکوم به نشوند توقیف می‌شوند مدت توقیف این اشخاص مجموعاً از پنجسال تجاوز نخواهد کرد و عرض حال اعسار از آنها پذیرفته نمی‌شود.

۲- برای خاتمه دادن به اختلافات موجود بین افرادی که تا تاریخ تصویب این قانون تقاضای ثبت ملکی را کرده‌اند و به تقاضای ثبت آنان اعتراضی در مدت قانونی نشده باشد و یا اگر اعتراضی شده منجر به صدور حکم قطعی گردیده و یا دارندگان سند اراضی شهر تهران از یک طرف و اشخاصی که بدون اجازه مالکین ساختمانهایی در اراضی مزبور نموده و متصرف می‌باشند از طرف دیگر مقرر می‌گردد هیاتی مرکب از معاون اول دادستان کل و رییس دادگاه های شهرستان مرکز و مدیر کل ثبت به اختلافات مزبور با توجه به اوضاع و احوال و استطاعت هر یک از طرفین به طور کدخدامنشی رسیدگی نموده یا رای به پرداخت بهای عادلانه اراضی متصرفی حین تصرف و اجرت المثل سنواتی اراضی تا تاریخ صدور رای هیات توسط متصرفین به مالکین می‌دهد و یا به تقاضای مالکین ضمن صدور رای به پرداخت بهای اعیانی در تاریخ تصویب این قانون از طرف مالک به متصرف رای به خلع ید از متصرف نیز خواهد داد. این حکم قطعی و غیرقابل اعتراض است.

الف - متصرفین اعیانی های فوق باید شخصا ساکن اراضی مزبور بوده و در صورتی که بخواهند از مقررات این قانون استفاده نمایند منتهی ظرف دو ماه از تاریخ اجرای این قانون درخواست خود را باید در قبال اخذ رسید به دفتر دادگاه شهرستان تهران تسلیم دارند و الا به تقاضای مالک طبق قسمت اخیر بند ۲ اقدام خواهد شد.

ب - اراضی موضوع بند ۲ این قانون وقتی به ملکیت قطعی متصرفین فعلی در خواهد آمد که کلیه بدهی خود را از بابت قیمت عرصه پرداخته باشند.

ج - اشخاصی که پس از تاریخ تسلیم لایحه اراضی موات از طرف دولت به مجلس سنا به تصرف و یا غصب اراضی دیگران در شهر تهران و حومه پرداخته باشند از مقررات بند ۲ این قانون استفاده نمی‌کنند و اگر این اشخاص پس از ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه مالک باز هم به تصرفات غاصبانه خود ادامه دهند مشمول بند ۴ ماده واحده خواهند بود.

۳- در شهرستان هایی که وزارت دادگستری اجرای مقررات این قانون را لازم بداند می‌تواند طبق مقررات خاصی که از تصویب کمیسیون مشترک قوانین دادگستری مجلسین خواهد گذشت اقدام نماید.

۴- اشخاصی که بعد از تاریخ تصویب این قانون نسبت به اراضی دولت یا بانک های دولتی یا اوقاف یا شهرداری و یا اراضی موات بدون رعایت قوانین احیا اراضی موات یا مردم (با شکایت مدعی خصوصی)

- تجاوز کرده و تصرفاتی در آن بنمایند رأساً از طرف دادستان مورد تعقیب واقع و علاوه بر خلع ید از آنها به مجازات از دو ماه تا شش ماه حبس محکوم خواهد شد.
- ۵- در رسیدگی هیات های مذکور در این قانون رعایت تشریفات آیین دادرسی ضروری نیست و تصمیمات آنها با اکثریت آرا معتبر خواهد بود.
- ۶- وزارت دادگستری مامور اجرای این قانون است.